Handvogsteol 2

BETÆNKNING

OM

DE ØKONOMISKE OG ORGANISATORISKE FORHOLD FOR HANDELSSKOLER, TEKNISKE SKOLER SAMT MASKINMESTER- OG MASKINISTSKOLER

AFGIVET AF
ET AF UNDERVISNINGSMINISTERIET
UNDER 1. NOVEMBER 1963
NEDSAT UDVALG

DET JURIDISKE LABORATORIUM VED KØBENHAVNS UNIVERSITET
ex 2

BETÆNKNING NR. 347

1964

J. H. SCHULTZ A/S . UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI . KØBENHAVN

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kapitel I. Side
Forord 5

Kapitel II.
Indledning 7

Kapitel III.
Oplysning om skolerne og disses virksomhed 8

Kapitel IV.
Tilskud til driften af skolerne 13

Kapitel V.
Lån og tilskud til bygninger, inventar og udstyr 19

Kapitel VI.
Organisation 23

Kapitel VIL
Annoncering m. v. 25

Kapitel VIII.
Lovforslagets økonomiske konsekvenser 26

Bilag 1.
Oversigt over antal skoler og elever 30

Bilag 2-5.
Økonomiske oversigter 31

Bilag 6.
Forslag til lov om godkendelse af handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler og tilskud m. v. til disse skoler 35

Bemærkninger til lovforslaget 37

Kapitel I.

Forord.

Under 1. november 1963 har undervisningsministeriet nedsat et udvalg med den opgave at tage de økonomiske og organisatoriske forhold for handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler op til overvejelse og i forbindelse hermed at fremkomme med forslag til lov herom.

Om baggrunden for udvalgets nedsættelse hed det i undervisningsministeriets skrivelse af 14. oktober 1963 til de organisationer m. v., der blev anmodet om at udpege udvalgets medlemmer:

»Som det vil være bekendt, har der i de senere år fundet en betydelig stigning sted i tilgangen af elever til maskinmester- og maskinistskoler, tekniske skoler og handelsskoler såvel til lærlingeuddannelserne som til de videregående uddannelser, og der er endvidere i vidt omfang påbegyndt en omlægning af lærlingeundervisningen ved de tekniske skoler i overensstemmelse med lærlingelovens bestemmelser, ligesom der er indført nye uddannelsesretninger samt foretaget en ajourføring af undervisningen inden for de hidtidige uddannelsesretninger i overensstemmelse med udviklingen inden for erhvervslivet.

De nævnte udvidelser og forbedringer af undervisningen har stillet store krav til skolerne med hensyn til ansættelse af lærerkræfter, anskaffelse af undervisningsudstyr og tilvejebringelse af egnede undervisningslokaler. Den heraf følgende stigning i skolernes udgifter har medført, at driften af en række skoler med videregående undervisning ikke kan gennemføres med de nuværende statstilskud og den af staten ydede refusion af de pr. 1. september 1961 gældende studie- og eks arnens afgifter.

Repræsentanter for samtlige erhvervsskoler har derfor over for undervisningsministeriet givet udtryk for, at man ikke ser sig i stand til at dække de underskud, der er opstået i forbindelse med undervisningens gennemførelse.

Undervisningsministeriet har anset det for nødvendigt, at der« tilvejebringes et nyt økonomisk grundlag for driften af erhvervsskoler med videregående undervisning, således at disse skoler i fremtiden kan drives uden økonomiske vanskeligheder, og regeringen har derfor besluttet at nedsætte et udvalg med den opgave at tage erhvervsskolernes økonomiske og organisatoriske forhold op til overvejelse og i forbindelse hermed at fremkomme med forslag til lov herom.«

Til formand for udvalget udpegedes kommitteret i undervisningsministeriet *O. I. Mikkelsen.*

Udvalget fik i øvrigt følgende sammensætning:

Afdelingschef *Knud Agbo,* udpeget af handelsministeriet

Sekretær *Kai Andersson,* udpeget af Landsorganisationen i Danmark, De samvirkende Fagforbund

Sekretær *Kaj Bentzen,* udpeget af Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark

Fuldmægtig *Ernst Brøndberg-Jørgensen,* udpeget af finansministeriet

Overlærer *E. Burmølle,* udpeget af Dansk Teknisk Lærerforening

Direktør *Chr. Knak Christensen,* udpeget af Direktoratet for maskinmesteruddannelsen

Direktør *Hans Flinch,* udpeget af Provinshandelskammeret

Lektor *Sven Frederiksen,* udpeget af Foreningen af fastansatte lærere ved danske handelsskoler, Foreningen af forstandere og inspektører ved Danmarks handelsskoler og Landsforeningen af lærere ved Danmarks handelsskoler

Kontorchef *Kjeld Gleerup,* udpeget af undervisningsministeriet

Forbundsformand *Henry Gran,* udpeget af Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark

Fg. kontorchef *Th. Hjortkjær,* udpeget af økonomiministeriet

Sekretær *Tage Jensen,* udpeget af Landsorganisationen i Danmark, De samvirkende Fagforbund

Direktør *B. Linaa Jørgensen,* udpeget af Sammenslutningen af skoleledere for de tekniske centralskoler

Murermester *Melchior Kjeldsen,* udpeget af Teknisk Skoleforening

Direktør *Erik Langsted,* udpeget af tilsynet med handelsskolerne

Maskinmester *H. P. Larsen,* udpeget af Maskinmestrenes Forening

Kontorchef *George R. Nelson,* udpeget af arbejdsministeriet

Købmand *Thiel Nielsen,* udpeget af Butikshandelens Fællesråd

Sekretær *Thomas Nielsen,* udpeget af Landsorganisationen i Danmark, De samvirkende Fagforbund

Adm. direktør *Børge Nissen,* udpeget af Håndværksrådet

Grosserer *Svend Åge Rasch,* udpeget af Grosserer-Societetets Komité

Direktør *Svend Rasmussen,* udpeget af Dansk Arbejdsgiverforening

Direktør *Werner Rasmussen,* udpeget af tilsynet med den tekniske undervisning

Fuldmægtig *Henning Strøm,* udpeget af indenrigsministeriet

Prokurist *R. Thøgersen,* udpeget af Danmarks Rederiforening

Direktør *Jens Vibæk,* udpeget af Danmarks handelsskoleforening

Direktør, cand. jur. *V. Vilner,* udpeget af Kontor- og Handelsfagenes Arbejdsgiverforening

Sekretær *Sv. Bache Vognbjerg,* udpeget af Landsorganisationen i Danmark, De samvirkende Fagforbund

Udvalgets sekretariatsforretninger har været varetaget af inspektør J. *V. Rasmussen og* sekretær *L. Alten.*

Kapitel II.

Indledning.

Den udvikling, der i de senere år har fundet sted på handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler, har medført en sådan forandring i skolernes arbejdsvilkår, at det må anses for påkrævet at søge tilvejebragt et nyt grundlag for skolernes virksomhed.

Den betydelige forøgelse af produktion og omsætning, som gennem en årrække har fundet sted inden for dansk erhvervsliv, har skabt et voksende behov for uddannelse af kvalificerede medarbejdere inden for handel, håndværk, industri og søfart. Dette i forbindelse med befolkningens forbedrede levefod og større forståelse af uddannelsens betydning har medført en betydelig forøgelse af elevtilgangen til skolerne, såvel til lærlingeuddannelserne som til de videregående uddannelser.

Etableringen af fagklasser, forskoler og anden værkstedsundervisning og lærlingelovens krav om gennemførelse af dagskoleundervisning inden 1. december 1964 samt de i de senere år iværksatte nye videregående uddannelser har afgørende ændret de forudsætninger, hvorpå skolernes økonomiske og organisatoriske struktur hidtil har hvilet.

De nævnte udvidelser og forbedringer af undervisningen har stillet store krav til skolerne med hensyn til ansættelse af lærerkræfter, anskaffelse af undervisningsudstyr og tilvejebringelse af egnede undervisningslokaler. Den heraf følgende stigning i skolernes udgifter har medført, at de gældende bestemmelser for statens tilskud til drift og for lån til anlægsvirksomhed og anskaffelse af udstyr har vist sig utilstrækkelige.

Den del af udgifterne til driften af skolerne, der ikke dækkes af offentlige tilskud, afholdes for lærlingeskolernes vedkommende af de af læremestrene betalte skolepenge. For anden undervisning blev der indtil efteråret 1961 opkrævet undervisnings- og eksamensafgifter af eleverne, men betalingen af disse afgifter blev herefter overtaget af staten, der siden nævnte tidspunkt har ydet tilskud til skolerne, svarende til de pr. 1. september 1961 gældende satser for disse afgifter. Der blev ved statens overtagelse af undervisnings- og eksamensafgifterne ikke foretaget nogen regulering af disse, ligesom der heller ikke efter 1961 er søgt gennemført nogen forhøjelse. Resultatet heraf er blevet, at disse uddannelser har medført et stadigt større underskud for de skoler, hvor denne undervisning drives.

Det har været nødvendigt at søge gennemført ekstraordinære statstilskud for at skolerne fortsat kunne drives, og finansudvalget har tiltrådt, dels at undervisningsministeriet giver tilsagn om at ville dække det akkumulerede driftsunderskud indtil 31. marts 1963 efter visse nærmere fastsatte retningslinier, dels at undervisningsministeriet i finansåret 1963-64 inden for et beløb af 8 mill. kr. udbetaler de heromhandlede skoler samt handelshøjskolerne forskud på nævnte underskudsdækning med sådanne beløb, som på grundlag af en nærmere undersøgelse af de enkelte skolers forhold måtte anses for nødvendige., for at skolerne kan videreføre undervisningen uden likviditetsmæssige vanskeligheder.

Til dækning af de omhandlede underskud, der på grundlag af en foreløbig opgørelse er anslået til ca. 14 mill. kr. for de nævnte skoler, har undervisningsministeriet på forslag til finanslov for finansåret 1964-65 søgt et beløb af 6 mill. kr.

Kapitel III.

Oplysninger om skolerne og disses virksomhed.

A. Skolernes organisation og det økonomiske grundlag for drift og anlæg.

1. Tekniske skoler.

Bestemmelser om tekniske skoler er givet i lov nr. 197 af 7. juni 1958 om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter, som, efter at lov nr. 146 af 25. april 1962 om teknika og lov nr. 207 af 16. juni 1962 om teknologiske institutter og konsulentvirksomhed er trådt i kraft, nu alene er gældende for de tekniske skoler.

De tekniske skoler ejes og drives for langt de fleste skolers vedkommende som selvejende institutioner. De øvrige skoler ejes og drives af lokale, faglige organisationer.

Det økonomiske grundlag for skolernes drift tilvejebringes ved tilskud fra staten, kommuner og i et vist omfang fra organisationer samt ved undervisningsafgifter, der for lærlingeskolernes vedkommende betales af læremestrene. For anden undervisning yder staten som anført ovenfor side 7 refusion af de eksamens- og undervisningsafgifter, som eleverne tidligere betalte.

Statens driftstilskud udgør såvel til lærlingeundervisningen som til de videregående uddannelser 60 pct. af de tilskudsberettigende udgifter til lokaler, lønninger og undervisningsmidler, jfr. den i henhold til lovens § 12 udstedte bekendtgørelse nr. 199 af 11. juni 1958.

Til driften af lærlingeafdelinger modtager skolerne desuden kommunale tilskud, der i henhold til aftale med de kommunale organisationer er fastsat til 30 pct. af statens tilskud. Denne aftale overholdes for langt de fleste kommuners vedkommende. Hertil kommer til skolernes samlede undervisning tilskud fra amtsskolefondene, ca. 400.000 kr. årligt, hvoraf staten refunderer halvdelen, samt enkelte mindre tilskud fra privat side. De resterende udgifter afholdes som tidligere anført af de af læremestrene betalte skolepenge.

Til driften af skolehjem ved centralskoler for lærlinge betaler lærlingene 80 pct. af deres løn for det tidsrum, opholdet varer. Statens driftstilskud til skolehjemmene udgør forskellen mellem de tilskudsberettigende udgifter og nævnte bidrag fra lærlingene, jfr. bekendtgørelse nr. 227 af 24. august 1957.

Staten godtgør lærlingenes udgifter til befordring i forbindelse med deltagelse i undervisningen på skolerne, såfremt lærlingens samlede skolevej målt fra bopæl eller lærested til skole og tilbage er mindst 14 km, dog således at der ikke ydes godtgørelse for befordring inden for samme kommune, jfr. lærlingeloven af 2. oktober 1956, § 13, stk. 6, samt bekendtgørelse nr. 223 af 24. august 1957.

Til anden uddannelse yder kommunerne kun tilskud i et vist omfang. Den del af udgifterne, der ikke dækkes af offentlige tilskud, tilvejebringes fortrinsvis gennem statens refusion af undervisnings- og eksamensafgifter.

I medfør af lovens § 14 er der ved bekendtgørelse nr. 201 af 11. juni 1958 fastsat bestemmelser om lån til bygninger og udstyr m. v. Efter disse kan staten til opførelse af nybygninger samt til køb og ombygning yde 4 pct. rentebærende, afdragsfri lån med indtil 50 pct. af opførelsesværdien næst efter størst mulige offentlige lån, medens skolerne selv skal tilvejebringe $16^2/3$ pct. Endvidere kan der ydes rentebærende, afdragsfri statslån med indtil 75 pct. af udgifterne til ombygninger og tilbygninger samt rentefri lån af tilsvarende størrelse til indretning af lokaler i offentlige bygninger og til indretning til undervisning i lejede lokaler samt til anskaffelse af udstyr og til installationer. Endelig kan der inden for et på de

årlige finanslove bevilget beløb - for tiden 140.000 kr. - udbetales skolerne tilskud på 60 pct. af udgifterne til mindre bygningsforanstaltninger og anskaffelse af undervisningsudstyr af mindre værdi.

Ved gennemførelsen af loven af 1958 var det forudsat, at finansieringen ved opførelse af skolehjem til lærlinge i tilknytning til centralskoler skulle ske i henhold til byggestøttelovgivningen, hvorefter der med kommunegaranti kunne ydes fuld statsstøtte til opførelsesudgifterne efter foranstående offentlige lån, men ikke til inventar og udstyr. Denne finansieringsform er dog alene kommet til anvendelse i enkelte tilfælde, idet forannævnte finansieringsregler for skolerne er anvendt, hvor skolehjemmet og undervisningslokalerne indgår i samme bygningskompleks.

2. Maskinmester- og maskinistskoler.

Bestemmelser om maskinmester- og maskinistskoler er givet i lov nr. 210 af 7. juni 1958 om eksaminer for skibsmaskinmestre m. v.

Skolerne ejes og drives som selvejende institutioner. Bortset fra Københavns Maskinskole, der har egen bygning, finder undervisningen sted i lokaler på tekniske skoler.

Statens driftstilskud udgør 60 pct. af de tilskudsberettigende udgifter til lokaler, lønninger og undervisningsmidler samt yderligere 10 pct. af udgifterne til lærerlønninger. Til bygningsformål og til anskaffelse af udstyr ydes der med tilslutning fra finansudvalget i hvert enkelt tilfælde lån efter de for tekniske skoler gældende regler.

Som for anden undervisning end lærlingeundervisning, jfr. foran side 7, yder staten refusion af undervisnings- og eksamensafgifterne. En del af udgifterne til disse uddannelser dækkes af kommunale tilskud.

3. Handelsskoler.

Bestemmelser om handelsskoler er givet i lov nr. 361 af 22. juni 1920 om handelsskoler.

De fleste skoler ejes og drives af lokale, faglige organisationer, medens kun et fåtal er selvejende institutioner.

Statens driftstilskud såvel til lærlingeundervisningen som til de videregående uddannelser udgør 48 pct. af de tilskudsberettigende udgifter til lokaler, lønninger og undervisningsmidler, jfr. den i henhold til lovens § 8 udstedte bekendtgørelse nr. 246 af 24. maj 1950 med senere ændringer. Hertil kommer en rådighedssum på 6 pct. af nævnte tilskudsberettigende udgifter, jfr. tekstanmærkningen på de årlige finanslove, hvoraf 20 pct. anvendes til dækning af halvdelen af lærlingeskolernes anskaffelse af undervisningsmaterialer, skrivemaskiner, båndoptagere m. v. Den resterende del anvendes til udbetaling af yderligere driftstilskud på 8 pct. af de tilskudsberettigende udgifter til handelsmedhjælperskoler og højere handelsskoler samt til skolepengeregulering og til dækning af driftsunderskud ved disse skoleafdelinger.

Der er ikke gennemført en almindelig ordning om kommunale tilskud, således som det er tilfældet med den tekniske lærlingeundervisning, og de kommunale tilskud udgør derfor et begrænset beløb. Der ydes i et vist omfang tilskud fra privat side.

Der er endnu ikke oprettet skolehjem for handels- og kontorlærlinge.

Staten godtgør lærlingenes udgifter til befordring i forbindelse med deltagelse i undervisningen på skolerne efter samme regler, som anført ovenfor side 8 om tekniske skoler, jfr. lærlingelovens § 17, stk. 6, samt bekendtgørelse nr. 16 af 29. januar 1958.

Til skolernes anlægsudgifter kan der med tilslutning fra finansudvalget i hvert enkelt tilfælde ydes lån til byggearbejder og til anskaffelse af undervisningsudstyr efter de for tekniske skoler gældende regler.

Staten yder refusion af undervisnings- og eksamensafgifter til anden undervisning end lærlingeundervisningen, jfr. ovenfor side 7.

B. Skolernes virksomhed.

1. Tekniske skoler.

På skolerne meddeles lærlingeundervisning inden for håndværk og industri, omfattende ca. 150 forskellige fag eller brancher. Lærlingeuddannelsen afsluttes med en af fagene afholdt svendeprøve. Endvidere meddeles der på skolerne anden teknisk uddannelse, der afsluttes med prøver og eksaminer, hvoraf den overvejende del udgør uddannelser, hvis gennemførelse finder sted i henhold til derom udfærdigede bekendtgø-

reiser. Endelig afholdes der en række kurser, der ikke afsluttes med eksamen eller prøve.

I henhold til lærlingelovens § 13 udarbejder tilsynet med den tekniske undervisning efter forhandling med vedkommende faglige udvalg og i samråd med skolerådet forslag til undervisningsplaner, hvilke planer forelægges til endelig godkendelse for ministeriet. 1 disse planer, der udarbejdes efter fagenes ønsker og behov, bestemmes, om undervisningen skal gives i fagklasser for lærlinge fra samme eller beslægtede fag og gives særskilt for lærlinge på samme uddannelsestrin, og om undervisningen skal omfatte forskoling eller anden praktisk værkstedsundervisning, samt om undervisningen skal tilrettelægges som dag- eller aftenskoleundervisning eller som kombineret dag- og aftenskoleundervisning. Dagskoleundervisning skal dog være gennemført fra 1. december 1964.

Der er indført nye undervisningsplaner for alle større fag, hvorved undervisningens omfang i flere tilfælde er blevet væsentlig forøget, og i en række fag er der indført forskoleundervisning og anden værkstedsundervisning på særlige skoleværksteder. Undervisningen er tilrettelagt på centralskoler med kurser af 3-12 ugers varighed i tre eller fire læreår varierende for de enkelte fag og brancher.

Som følge af de betydelige omkostninger, der er forbundet med indretning af undervisningslokaler og med undervisningens gennemførelse, herunder aflønning af lærere, er det alene fundet økonomisk forsvarligt at iværksætte undervisning inden for de enkelte fag ved skoler, der kan påregne et så stort antal elever, at undervisning kan gennemføres hele året. Lærlinge, der ikke inden for ca. en times rejsetid, kan nå frem til en for vedkommende fag godkendt centralskole, indkvarteres på skolehjem i tilknytning til centralskoler.

Antallet af centralskoler varierer fra fag til fag, men vil, når omlægningen efter nye undervisningsplaner i løbet af de kommende år bliver helt gennemført, selv for de største fags vedkommende ikke overstige ca. 20 centralskoler.

Det samlede antal centralskoler og skolehjem knyttet til centralskoler forventes at blive ca. 60 og ca. 20 for hele landet. Det kan i denne forbindelse anføres, at antallet af tekniske skoler og fagskoler i 1957 var ca. 370.

På de tekniske skoler har der allerede i en lang årrække været givet videregående håndværkeruddannelser, der for de flestes vedkommende afsluttes med en godkendt eksamen. Der afholdes endvidere forskellige kurser for mestre og svende, der ikke afsluttes med en eksamen eller prøve.

I de senere år er der blevet indført en række tekniske uddannelser, der ikke forudsætter en forudgående faglig uddannelse, med henblik på at imødekomme behovet for teknisk uddannet personale inden for industri og anlægsvirksomhed. Efteruddannelser for håndværkets og industriens medarbejdere antages at blive af større omfang.

For lærere ved de tekniske skoler m. v. afholdes der en række pædagogiske og faglige kurser, blandt andet pædagogiske grundkurser af 14 ugers varighed. Undervisningsministeren har i januar 1964 nedsat et udvalg, der skal behandle spørgsmål om læreruddannelsen.

Oplysninger om tekniske skoler og antal elever ved lærlingeundervisningen og anden undervisning fremgår af bilag nr. 1.

2. Maskinmester- og maskinist skoler.

På skolerne meddeles undervisning til maskinisteksamen, maskinmestereksamen og udvidet maskinmestereksamen. Endvidere er der påbegyndt kursus for skibselektrikere.

Oplysninger om antal maskinmester- og maskinistskoler og antal elever ved disse fremgår af bilag nr. 1.

3. Handelsskoler.

På skolerne meddeles undervisning til handelsmedhjælpereksamen, handelseksamen og højere handelseksamen. Endvidere meddeles undervisning til statskontrollerede prøver i handelslære, stenografi og maskinskrivning, fremmede sprog, dekoration og skilteskrivning, bogføring, fabriksbogføring samt den statskontrollerede bogholderprøve.

I henhold til lærlingelovens § 17 udarbejder tilsynet med handelsskolerne efter forhandling med vedkommende faglige udvalg og i samråd med skolerådet forslag til undervisningsplaner, hvilke planer forelægges ministeriet til endelig godkendelse.

Bestemmelser om lærlingeundervisning in-

den for handels-, butiks- og kontorfagene (handelsmedhjælpereksamen) er optaget i bekendtgørelse nr. 347 af 27. juli 1949 med senere tilføjelser. I henhold til bekendtgørelse nr. 417 af 20. oktober 1950 meddeles der en tilsvarende undervisning for elever, der ikke er lærlinge. Lærlingeundervisningen, der gennemføres sideløbende med den praktiske uddannelse er tilrettelagt efter lærlingens skolemæssige forudsætninger og finder endnu i vidt omfang sted som aftenundervisning fordelt over 3 læreår. Som anført ovenfor side 7 skal dagskoleundervisning dog være gennemført inden 1. december 1964.

Bestemmelser om handelseksamen og højere handelseksamen er optaget i bekendtgørelse nr. 149 af 21. marts 1951 og bekendtgørelse nr. 141 af 17. april 1953 med senere ændringer.

Bestemmelserne om de statskontrollerede prøver er ligeledes givet i en række bekendtgørelser.

Undervisningsministeriet har i foråret 1962 nedsat en kommission angående handels- og kontoruddannelsen med den opgave at foretage undersøgelse af samtlige handelsuddannelser og på grundlag heraf at fremkomme med forslag til ændring af bestående uddannelser og forslag til nye uddannelser.

Kommissionen har i første række beskæftiget sig med lærlingeuddannelsen, og et samlet forslag til revision af de gældende undervisningsplaner for handelslærlingeskolerne er udarbejdet.

Det nævnte forslag vil blandt andet medføre, *at* den obligatoriske undervisningstid på lærlingeskolerne vil blive forøget, *at* der gennemføres en opdeling mellem butiks- og kontorlærlinge og *at* der i forbindelse hermed vil finde en øget specialisering sted af undervisningen.

Den ændrede lærlingeundervisning vil sammen med lærlingelovens krav om overgang til dagundervisning øge lærlingeskolernes behov for klasselokaler og lærerkræfter, og det må forventes, at handelslærlingeundervisningen vil blive koncentreret på færre skoler.

Med hensyn til den videregående undervisning har handels- og kontoruddannelseskommissionen iværksat en undersøgelse med det formål at konstatere behovet for videregående uddannelse udover de allerede eksisterende uddannelser, de statskontrollerede prøver, handelseksamen og højere handelseksamen. Det må antages, at der er behov for nye videregående uddannelsesmuligheder, og nuværende uddannelser må formentlig revideres under hensyn til de ændringer, som det ovennævnte forslag vil medføre for lærlingeuddannelsen.

Spørgsmålet om uddannelse af lærere til handelsskolerne behandles af den omhandlede kommission med henblik på revision af de gældende bestemmelser om handelsfaglærereksamen, jfr. bekendtgørelse nr. 56 af 22. februar 1949 om handelsfaglærereksamen.

Oplysninger om antal handelsskoler og antal elever ved lærlingeundervisningen og videregående undervisning, herunder de statskontrollerede prøver, fremgår af bilag nr. 1.

C. Skolernes økonomi.

1. Lærlingeskoler.

Udgiften til driften af lærlingeskolerne afholdes ved tilskud fra staten, skolepenge fra læremestrene og for de tekniske skolers vedkommende gennem tilskud fra lærlingenes hjemstedskommuner. Disse kommuner yder efter aftale 30 pct. af statens tilskud til de tekniske skoler (60 pct.). Det har dog i ganske enkelte tilfælde vist sig vanskeligt at få kommunerne til at betale dette tilskud.

Størrelsen af læremestrenes skolepenge varierer fra skole til skole og fra fag til fag og andrager i gennemsnit såvel for tekniske skoler som for handelsskoler kr. 200-325 pr. år.

Enkelte lærlingeskoler har underskud, men for de fleste skolers vedkommende har man hidtil fastsat skolepengene således, at disse skoleafdelinger kan drives uden underskud.

De tilskudsberettigende udgifter i forbindelse med driften af de tekniske lærlingeskoler udgjorde i 1960-61: 22,2 mill. kr., i 1961-62:" 34,1 mill. kr., i 1962-63: 41,7 mill. kr., og for 1963-64 forventes disse at blive 49,7 mill. kr. Statens tilskud beløb sig til 13,3 mill. kr., 20,4 mill. kr. og 25,0 mill. kr. for 1960-61, 1961-62 og 1962-63.

De tilskudsberettigende udgifter i forbindelse med driften af handelslærlingeskolerne udgjorde i 1960-61: 13,1 mill. kr., i 1961 -62: 18,1 mill. kr., i 1962-63: 21,0 mill. kr. og for 1963-64 forventes disse at blive 23,5 mill. kr.

Statens tilskud beløb sig til 5,8 mill. kr., 9,0 mill. kr. og 10,2 mill. kr. for 1960-61, 1961-62 *og* 1962-63.

2. Andre uddannelser.

Som anført ovenfor side 8—9 yder staten tilskud til disse uddannelser med en nærmere fastsat procentdel af de tilskudsberettigende udgifter. Herudover yder staten refusion af de skolepenge, der var fastsat i 1961, idet eleverne fra 1. oktober 1961 blev fritaget for at erlægge undervisnings- og eksamensafgifter.

Kommunerne yder normalt ikke tilskud til denne undervisning. Enkelte skoler modtager dog kommunale tilskud, men nogen egentlig aftale herom foreligger der ikke.

Man har i de seneste år måttet anvende overskud fra lærlingeafdelingerne til at dække noget af det underskud, der er opstået ved driften af de øvrige uddannelser. Da en del af lærlingeafdelingernes indtægter hidrører fra tilskud fra kommunerne og skolepenge fra læremestrene, har denne fremgangsmåde givet anledning til kritik.

De tilskudsberettigende udgifter ved driften af disse uddannelser har ved de tekniske skoler udgjort:

For finansåret 1960-61: 6,3 mill. kr., i 1961-62: 8,7 mill. kr., i 1962-63: 10,9 mill. kr. og for finansåret 1963-64 forventes disse at blive 14,7 mill. kr.

De ved driften opståede underskud udgør:

For finansåret 1960-61: 0,6 mill. kr., 1961-62: 1,3 mill. kr., 1962-63: 1,8 mill. kr. og for finansåret 1963-64 forventes der at blive et underskud på 3,6 mill. kr.

De tilskudsberettigende udgifter ved driften af handelsskolerne, når man ser bort fra lærlingeafdelingerne, udgjorde i 1960-61: 5,0 mill. kr., i 1961-62: 7,9 mill. kr., i 1962-63: 9,6 mill. kr. og i 1963-64 forventes disse at blive 11,1 mill. kr.

Ifølge de af udvalget indhentede oplysninger udgjorde de ved driften opståede *underskud* (for 1957-58 var der et overskud på 0,03 mill. kr.) 0,03 mill. kr., 0,14 mill. kr. og 1,0 mill. kr. for 1958-59, 1960-61 og 1962-63.

De tilskudsberettigende udgifter ved driften af maskinmesterskolerne har været:

For finansåret 1960-61: 2,0 mill. kr., 1961-62: 2,4 mill. kr., 1962-63: 2,7 mill. kr. og disse forventes for 1963-64 at blive ca. 3,4 mill. kr., og der har været følgende underskud:

I finansåret 1960-61: 0,1 mill. kr., 1961-62: 0,1 mill. kr. I finansåret 1962-63 væder et overskud på 65.000 kr. For finansåret 1963-64 forventes der at blive et underskud på 0,3 mill. kr.

Kapitel IV.

Tilskud til driften af skolerne.

1. *Tilskud fra stat og kommune.*

Til driften af de heromhandlede skoler ydes tilskud fra staten og i et vist omfang fra kommunerne. For lærlingeskolernes vedkommende betales der skolepenge fra læremestrene, og de tekniske lærlingeskoler modtager efter aftale med kommunerne et tilskud fra lærlingens hjemstedskommune på 30 pct. af statens tilskud (60 pct.). En almindelig ordning om kommunale tilskud er kun gennemført for de tekniske lærlingeskoler, og ordningen hviler på en aftale mellem kommunerne og skolerne. I enkelte tilfælde har det vist sig vanskeligt at få kommunerne til at betale tilskud.

Den nuværende ordning, hvorefter en teknisk skole til lærlingeundervisningen skal opkræve tilskud hos et ret betydeligt antal kommuner (lærlingenes hjemstedskommuner), medfører et stort administrativt arbejde.

Udvalget har overvejet, i hvilket omfang det vil være rimeligt at lade kommunerne bidrage til driften af handelsskolerne og de tekniske skoler og hvilke retningslinier og principper for et eventuelt kommunalt bidrag, der bør søges optaget i loven.

For lærlingeundervisningens vedkommende har der fra kommunal side som allerede fremhævet været vist interesse for at yde øget støtte i det omfang, kommunerne har skønnet, at der til denne undervisning har været behov for et udvidet offentligt bidrag. Kommunerne har på denne måde kunnet bidrage til, at læremestrenes skolepenge er blevet holdt på et rimeligt niveau, og der er grund til at gå ud fra, at kommunerne også i fremtiden vil være interesseret i at støtte lærlingeundervisningen og vil være villige til om fornødent med forøgede lokale bidrag at støtte skolerne i det omfang, de økonomiske forudsætninger for driften bliver afgørende forrykket. Lærlingeuddannelsen er en uddannelse, der gives dels på skole, dels hos læremestrene, og der er tale om en uddannelse af unge, der gennemgående er i samme aldersklasse som f. eks. gymnasie- og realskoleelever, som i dag modtager en kommunal undervisning eller i hvert fald en kommunalt støttet undervisning. Efter udvalgets opfattelse vil det være naturligt, at kommunerne deltager i driften af lærlingeskolerne, selv om det må erkendes, at udviklingen har medført, at disse skoler ikke i samme omfang som tidligere alene modtager lærlingene fra vedkommende by og nærmeste opland. Der er særlig for den tekniske undervisning sket en centralisering på skoler, som modtager lærlinge fra store dele af landet og for enkelte fags vedkommende fra hele landet, men udvalget finder det alligevel af betydning, at kommunerne som lokale partnere i den offentlige økonomi bidrager til skolernes drift og repræsenteres i deres ledelse. Kommunale repræsentanter i skolernes ledelse vil kunne medvirke til, at disse skoler samarbejder hensigtsmæssigt med andre kommunale skoler eller kommunalt støttede skoler, der yder erhvervsbetonet eller erhvervsmæssig undervisning som f. eks. folkeskoler med 8., 9. og 10. klasser, ungdomsskoler, specialarbejderskoler m. v., således at der skabes mulighed for at lokaler, værksteder, udstyr m. v. inden for de forskellige skoleformer udnyttes bedst muligt.

Udvalget har været interesseret i at gennemføre en ordning for de kommunale tilskud til lærlingeundervisningen, som vil kunne lette det administrative arbejde med opkrævningen af kommunernes bidrag, men som samtidig i videst muligt omfang kan skabe grundlag for en direkte kontakt mellem kommunerne og skolerne og et vist kommunalt medansvar for skolernes økonomi. Man har derfor ikke ønsket at gennemføre en kommunal bidragsordning svarende til den i loven om uddannelse af ikke-faglærte arbejdere gældende, hvor det kommunale bidrag pålignes landets kommuner gennem den mellemkommunale refusion, men man har foretrukket en ordning, hvorefter der gennem de enkelte amtsskolefonds ydes en nærmere fastsat procent af statens tilskud

for det antal lærlinge, der kommer fra det område, som fonden dækker. Amtsskolefondens bidrag forudsættes herefter pålignet købstadskommunerne og amtskommunen efter elevens hjemsted, og en sådan ordning, hvorefter skolerne kun skal holde sig til de respektive amtsskolefonds, antages at ville medføre en forenkling i skolernes administration ved opkrævning af de kommunale tilskud.

Efter udvalgets opfattelse bør en ordning om kommunale tilskud omfatte såvel de tekniske lærlingeskoler som handelslærlingeskolerne i det omfang, de økonomiske forhold taler for en udvidet offentlig støtte.

For de fleste af de øvrige uddannelser, der gives på de tekniske skoler, handelsskoler og maskinmesterskoler er der tale om videregående uddannelser, der søges af elever, som normalt er noget ældre end lærlinge, og hvor uddannelsestiden på skolerne gennemgående er af længere varighed. For en del skolers vedkommende -- måske mest udpræget for hovedstaden - er forholdet endvidere det, at en del elever flytter til vedkommende by eller egn, hvor skolen er beliggende, og der er måske således ikke helt den samme kontakt mellem eleverne og kommunen som ved lærlingeskolerne og derfor måske ikke helt den samme baggrund for at lade kommunerne deltage i udgifterne ved driften af disse skoler. Selv med hensyntagen til disse forhold kan der dog efter udvalgets opfattelse fremføres synspunkter, der taler for, at den offentlige støtte til skolernes drift ikke ensidigt kommer til at hvile på staten. Med det nuværende ret betydelige antal skoler, der giver adgang til videregående undervisning, er der stort set i hvert eneste amt i landet en eller flere skoler af denne karakter, og der må være en afgørende lokal interesse inden for de enkelte områder for at skabe de bedste muligheder for en videregående erhvervsmæssig uddannelse og skabe den bedst mulige kontakt mellem disse skoler og andre undervisningsformer, herunder særlig anden undervisning af erhvervsmæssig karakter. Selv med den nuværende kommunale inddeling skulle det være muligt - via amtsskolefonden - at tilvejebringe et antageligt grundlag for en udbygning af den kommunale støtte til videregående undervisning, hvorved der også ud fra et statsfinancielt synspunkt kan skabes et gavnligt lokalt medansvar for anvendelsen af de meget betydelige offentlige tilskud, der skal ydes.

Udvalget har drøftet disse problemer, men der er fremført betænkeligheder ved at lægge nye byrder på kommunerne på et tidspunkt, hvor fordelingen af de offentlige byrder mellem staten og kommunerne er taget op til overvejelse, og hvor visse kommuners skattegrundlag kun vanskeligt kan varetage opgaver, der måske i højere grad end de pågældende kan siges at have kommunens interesse. Udvalget har derfor fundet det rigtigt at indskrænke sig til ved lovforslagets udarbejdelse at pege på mulighederne for, at kommunerne på et senere tidspunkt - hvor der måske også gennem en revision af den kommunale inddeling er skabt bedre betingelser for en kommunal indsats - kan overtage en del af de byrder, der nu alene vil blive pålagt staten, og således at kommunerne til den tid til gengæld vil kunne overtage den repræsentation i skolernes ledelse, som det vil være rimeligt at overlade til staten.

2. *Størrelsen af tilskud fra det offentlige.*

a. Lærlingeundervisning.

Under lærlingekommissionens arbejde i forbindelse med udarbejdelse af forslag til lov om lærlingeforhold af 2. oktober 1956 blev det fremhævet, at det til sikring af den fornødne interesse for lærlingeuddannelsen må haves for øje, at læremestrenes økonomiske forpligtelser holdes så lavt som muligt, og kommissionens flertal henstillede, at de daværende procentsatser for statstilskuddet forhøjedes, således at skolepengene i hvert fald kunne holdes på et lavt niveau, eventuelt nedsættes eller helt bortfalde.

Bestemmelsen om læremestrenes betaling af de omtalte undervisningsafgifter blev vel opretholdt i lovudkastet og loven, men kommissionens flertal forudsatte, at en fritagelse for læremestrene selv for enhver betalingspligt af den her omhandlede art ville kunne gennemføres uden lovhjemmel, jfr. lærlingekommissionens betænkning side 65.

I nærværende udvalg har der ligeledes været udtrykt betænkelighed ved den udvikling, som en forøgelse af udgifterne ved driften af lærlingeskolerne kan medføre med hensyn til skolepengenes størrelse, idet en forhøjelse af skolepengene muligvis kan

medføre, at virksomhederne antager færre lærlinge.

Man har i den forbindelse overvejet, hvorvidt læremestrenes skolepenge helt burde bortfalde, således at det offentlige overtog hele udgiften ved skolernes drift, men blandt andet under hensyn til, at lærlingeuddannelsen er en mesterlæreuddannelse, der foregår på læremesterens ansvar, og at denne uddannelse foregår dels i virksomheden dels i skolen, har man afstået fra at stille forslag herom.

Fra de tekniske skolers side har der tidligere været peget på det ønskelige i, at det offentliges tilskud forhøjes til ca. 85 pct.

Udviklingen inden for lærlingeuddannelsen går i retning af, at uddannelsestiden på skolerne bliver stadig længere. Samtidig finder der inden for visse fag en nedsættelse sted af den samlede lærlingetid. Omkostningerne ved lærlingens uddannelse målt i forhold til den periode, hvor lærlingen arbejder i virksomheden, bliver derfor stadig større for læremesteren.

Udgiften ved driften af skolerne er stadig stigende. Der kan således forventes en ret betydelig stigning af udgifterne til lokaler. En ret væsentlig del af skolerne - og dette gælder særlig handelsskolerne - har ikke egne bygninger, men lejer lokaler i de stedlige kommuneskoler, og ofte stiller kommunerne disse lokaler gratis til rådighed, ligesom kommunerne afholder udgiften til lys, varme og rengøring. Ved overgang til dagundervisning må man gå ud fra, at det bliver nødvendigt for disse skoler at skaffe andre lokaler, enten i egen bygning eller ved indgåelse af lejemål.

Gennemførelsen af den af handelsuddannelseskommissionen foreslåede lærlingeuddannelse for handels- og kontorfaget medfører en væsentlig udvidelse af undervisningstiden på lærlingeskolerne, ligesom den foreslåede specialisering af undervisningen vil kræve øgede udgifter. Efter de for udvalget foreliggende oplysninger vil den samlede skoletid for lærlinge inden for handels- og kontorfaget blive forøget med 30-40 pct. For de øvrige fags vedkommende arbejdes der løbende med forbedring af uddannelsen herunder forskoleundervisning for flere fag.

Merudgifterne ved gennemførelsen af den foreslåede lærlingeuddannelse for handels- og kontorfaget er af tilsynet med handelsskolerne anslået til godt 13 mill. kr. De tilskudsberettigende udgifter til driften af handelsskolerne udgjorde 21 mill. kr. for finansåret 1962-63 og forventes at blive ca. 24 mill. kr. for finansåret 1963-64. De ikke tilskudsberettigende udgifter andrager 10-15 pct. heraf, således at de samlede udgifter for indeværende finansår skønnes at blive ca. 27 mill. kr. Statens tilskud for 1963-64 efter de gældende regler vil beløbe sig til ca. 11,5 mill. kr., og tilskud fra anden side, herunder kommunale tilskud, anslås til knap 2 mill. kr., således at skolepengene dækker ca. 13,5 mill. kr. af udgifterne til lærlingeundervisningen.

Med den nye undervisningsform ville udgifterne for finansåret 1963-64 have beløbet sig til ca. 40 mill. kr. Såfremt man skal undgå en forhøjelse af de nuværende skolepenge pr. lærling, må der herefter ske en forhøjelse af tilskuddet fra det offentlige til ca. 65 pct.

Som anført ovenfor modtager de tekniske skoler til lærlingeundervisning statstilskud og kommunale tilskud på i alt 78 pct. af de tilskudsberettigende udgifter.

Under forhandlingerne i udvalget er der som nævnt foran opnået enighed om at bevare ordningen med, at læremestrene skal betale skolepenge og for et flertals vedkommende under forudsætning af, at de offentlige tilskud forhøjes. For den tekniske lærlingeundervisning har et flertal i udvalget ønsket, at tilskuddet fra det offentlige forhøjes til 84 pct. af de tilskudsberettigende udgifter.

Til handelslærlingeuddannelsen ydes der som anført et statstilskud på 48 pct. af de tilskudsberettigende udgifter. Der er i udvalget opnået enighed om, at dette tilskud ikke ændres, før den nye lærlingeuddannelse gennemføres ved skolerne. Fra det år, hvor skolerne gennemfører denne uddannelse, foreslås det offentlige tilskud forhøjet med et kommunalt tilskud på 40 pct. af statens tilskud til i alt godt 67 pct.

Efter lovforslaget skal læremestrenes skolepenge alene anvendes til driften af lærlingeafdelingerne og ikke tillige som tilskud til den videregående undervisning.

Efter udvalgets opfattelse bør der søges hjemmel til at yde statstilskud med indtil 60 pct. af de tilskudsberettigende udgifter, således at en forhøjelse af tilskuddet for

handelslærlingeskolerne udover de 48 pct. kan gennemføres, når det viser sig nødvendigt eller ønskeligt for at imødegå stigning i læremestrenes udgifter til de årlige skolepenge eller til lempelse af udgifterne under forberedelses- og indledningskursus. Det forudsættes, at et eventuelt forslag om forhøjelse, der kan få virkning for det kommunale tilskud, forhandles med indenrigsministeren og de kommunale organisationer.

Udvalget har overvejet, hvorvidt det vil være rimeligt at lade kommunerne deltage i udgifterne ved driften af lærlingeskolerne, og man finder, at der udover statens tilskud bør ydes et kommunalt tilskud på 40 pct. af statstilskuddet, således at dette tilskud tilvejebringes af amtsskolefonden for de lærlinge, der er hjemmehørende inden for fondens område. Efter udvalgets opfattelse bør der dog for handelsskolernes vedkommende først ydes et kommunalt tilskud på 40 pct. af statstilskuddet (48 pct.) fra det tidspunkt, hvor den nye lærlingeundervisning gennemføres ved skolerne.

Udvalget foreslår, at der i forbindelse med gennemførelse af en kommunal tilskudsordning gives mulighed for, at kommunerne repræsenteres i skolernes ledelse.

Om de økonomiske konsekvenser ved forslagets gennemførelse, herunder en eventuel reduktion af læremestrenes skolepenge, henvises til kap. VIII.

Indenrigsministeriets repræsentant har ønsket at fremhæve, at offentlige tilskud af den foreslåede størrelse særlig for de tekniske skoler vil åbne mulighed for en meget væsentlig nedsættelse af læremestrenes skolepenge. De samlede merindtægter for de tekniske skoler er for finansåret 1964-65 - som det nærmere fremgår af kapitel VIII - anslået til ca. 8 mill. kr., svarende til ca. halvdelen af det beløb, som de nuværende skolepenge forventes at indbringe, og merindtægterne overstiger således det beløb, hvormed lærlingeundervisningen hidtil har været overbudgetteret af hensyn til underskudsdækningen for den videregående undervisning. Denne overbudgettering er i øvrigt blandt andet muliggjort ved de omfattende tilskud, som fra kommunerne frivilligt er ydet lærlingeundervisningen på de tekniske skoler, for finansåret 1964-65 anslået til ca. 10,4 mill. kr. Landets kommuner er villige til at deltage i en tilskudsordning, der kan sikre, at læremestrenes skolepenge holdes på et rimeligt niveau, således at også kommunerne medvirker til, at læremestrenes interesse i antagelse af lærlinge ikke på nogen måde svækkes, men da der under udvalgets forhandlinger fra flere sider er givet udtryk for, at de nuværende skolepengesatser næppe virker hæmmende på antagelsen af lærlinge, har indenrigsministeriets repræsentant i udvalget talt for, at tilskudsprocenterne i princippet søges fastsat således, at læremestrenes skolepenge stabiliseres på det nuværende niveau. Han finder det uheldigt, at der gennemføres en tilskudsordning, der på afgørende måde ændrer de nuværende skolepengesatser, uden at i hvert fald kommunerne — som i første omgang alene skal bære de forøgede tilskud til de tekniske skoler — gennem deres organisationer har haft lejlighed til direkte at give udtryk for deres syn på problemerne. Da der iøvrigt på et senere tidspunkt kan forventes en stigning i udgifterne til lærlingeundervisningen, vil et tilskudssystem, som det foreliggende, for de tekniske skolers vedkommende automatisk medføre en fornyet forhøjelse af læremestrenes skolepenge, og under hensyn hertil ville indenrigsministeriets repræsentant have foretrukket, at det offentliges tilskud til de tekniske skoler - ligesom det er foreslået for handelsskolernes vedkommende - gradvist blev forhøjet i takt med de forøgede udgifter. En sådan regulering af tilskuddet kunne som ved handelsskolerne gennemføres administrativt af undervisningsministeren efter forudgående forhandlinger bl. a. med kommunernes organisationer. Man kunne på denne måde undgå for store svingninger i læremestrenes skolepenge og i højere grad gennemføre den tilsigtede principielle ligestilling af handelsskoler og tekniske skoler.

Økonomiministeriets repræsentant ville have fortrukket, at det offentliges tilskud i lovforslaget var blevet fastsat således, at der ikke skabes mulighed for en nedsættelse af læremestrenes skolepenge.*)

Efter bekendtgørelse nr. 199 af 11. juni 1958 om statstilskud til driften af tekniske

*) En beregning på grundlag af regnskabstallene for finansåret 1962—63 viser, at det offentliges tilskud i så fald ville udgøre:
70 pct. til de tekniske lærlingeskoler (50 pct. fra staten + kommunalt tilskud på 40 pct. af statstilskuddet).
45 pct. fra staten til de handelslærlingeskoler, der ikke er overgået til den udvidede timeplan.
63 pct. i offentlige tilskud til de handelslærlingeskoler, der overgår til udvidet timeplan (45 pct. fra staten 4- kommunalt tilskud på 40 pct. af statstilskuddet).

skoler, teknika og fagskoler kan der ydes supplerende driftstilskud til særlig bekostelig undervisning.

En tilsvarende bestemmelse bør optages i en ny lov som gældende for alle lærlingeskoler, og udvalget gør i den forbindelse opmærksom på, at bestemmelsen blandt andet bør finde anvendelse for værkstedsskoler, såfremt der måtte blive oprettet sådanne ved de tekniske skoler for unge, der skal have en praktisk uddannelse for at kunne påbegynde en videregående uddannelse.

b. Anden undervisning.

Skoler, der meddeler anden uddannelse end lærlingeuddannelse, drives enten som selvejende institutioner eller af organisationer.

Som anført ovenfor side 12 yder staten tilskud til disse skoler med en nærmere fastsat procentdel af de tilskudsberettigende udgifter. Herudover yder staten refusion af de undervisnings- og eksamensafgifter, der var fastsat i 1961, idet eleverne fra 1. oktober 1961 blev fritaget for at erlægge disse afgifter.

Kommunerne yder tilskud til enkelte uddannelser. Der ydes tilskud til visse uddannelser fra privat side, men den del af skolernes driftsudgifter, der dækkes af private tilskud, bliver stadig mindre.

Udvalget har overvejet, hvorvidt en forhøjelse af statstilskuddet - for handelsskolernes vedkommende ca. 73 pct. - til f. eks. 90 pct. af de tilskudsberettigende udgifter og eventuelt under ganske særlige betingelser et større tilskud til lærerlønninger, vil være tilstrækkeligt til at drive de omhandlede skoler, men efter de foreliggende regnskabsmæssige oplysninger, og de oplysninger, der er givet af skolernes repræsentanter i udvalget, er de tilskud, der kan regnes med fra anden side, af en så beskeden størrelse, at det ikke vil være muligt at fortsætte skolernes drift, medmindre faktisk alle udgifter, der medgår til undervisningen, dækkes fuldt ud af det offentlige.

En sådan ordning af det økonomiske grundlag for skolerne finder udvalget det nødvendigt at gennemføre, men der er i den forbindelse peget på, at ydelse af fuld dækning af udgifterne må medføre, at der skabes sikkerhed for, at midlerne udelukkende anvendes til det pågældende uddannelsesformål, at staten og/eller kommunerne får medindflydelse på ledelsen, og at organisationen fastsættes i vedtægter, der skal godkendes af ministeriet, samt at man sikrer erhvervenes indflydelse på skolernes drift og undervisning. En meget væsentlig del af arbejdet med skolerne og udviklingen af uddannelserne udføres enten af erhvervsorganisationerne eller under medvirken af repræsentanter fra erhvervslivet. Udviklingen i den kommende tid vil medføre, at et nært samarbejde mellem erhvervslivet, skolerne og administrationen bliver endnu mere nødvendigt, og organisationen af skolerne må derfor tilrettelægges på en sådan måde, at dette samarbejde sikres.

Såfremt de omhandlede skoler etableres som selvejende institutioner, har de mulighed for at imødekomme de krav, der efter det ovenanførte må stilles for at yde fuld dækning af udgifterne. I de selvejende institutioners bestyrelser bør der være repræsentanter for de erhvervskredse, herunder en repræsentant for funktionær- eller arbejderorganisationerne, som undervisningen knytter sig til, og udvalget finder det endvidere rimeligt, at der gives adgang til at udpege en repræsentant for staten og fra kommunerne.

En tilskudsordning som den foreslåede svarer i princippet til den for teknika ved lov nr. 146 af 25. april 1962 gennemførte ordning.

Udvalget har overvejet, hvilken tilskudsordning der bør være gældende for skoler, som ikke ønsker at overgå som selvejende institutioner, men vil søge at skaffe midler fra anden side. De omhandlede handelsskoler og tekniske skoler får efter de gældende regler refusion af de fastsatte skolepenge og eksamensafgifter samt statstilskud på henholdsvis 48 pct. og 60 pct., hvortil for handelsskolerne kommer den væsentligste del af en rådighedssum på 6 pct. af skolernes samlede tilskudsberettigende udgifter, jfr. ovenfor side 9.

Efter udvalgets opfattelse bør den gældende ordning om refusion af skolepenge foruden direkte statstilskud bortfalde, og foreslår, at der ydes sådanne skoler et statstilskud på 84 pct. svarende til de største tilskud, der kan ydes lærlingeskolerne fra det offentlige. Man har peget på det ønskelige i, at der skabes mulighed for at optage en repræsentant for staten i skolernes ledelse.

Et mindretal af udvalget (Hans Flinch,

Provinshandelskammeret, Thiel Nielsen, Butikshandelens Fællesråd, Sv. Å. Rasch, Grosserer-Societetets Komité og Jens Vibæk, Danmarks handelsskoleforening) har ønsket at fremkomme med følgende bemærkninger, som Th. Hjortkjær, økonomiministeriet og R. Thøgersen, Danmarks Rederiforening har tilsluttet sig.

»Det er på vor foranledning, at udvalget har overvejet mulighederne for at bevare organisationsformen for de skoler, for hvilke staten med skoleåret 1961-62 overtog skolepengebetalingen. Dette ønske er for så vidt blevet opfyldt af udvalget, som det foreliggende lovforslag indeholder et tilskudsforslag for skoler, der måtte ønske at bevare deres hidtidige status. Forslaget, der foreskriver et driftstilskud til sådanne skoler på 84 pct. af de tilskudsberettigende udgifter, umuliggør simpelthen, at nogen skole skulle indlade sig på ved private midler at fortsætte skolens drift som ikke-selvejende institution. Næppe nogen handelstandsforening eller Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse vil se sig i stand til at fortsætte driften af disse skoler, medmindre der ydes dem 100 pct. af de tilskudsberettigende udgifter. hvilken mulighed af undervisningsministeriets repræsentanter anses for urealisabel. Da man yderligere har gjort gældende, at der ikke foreligger muligheder for en tilbagevenden til skolepengebetalingen fra eleverne for de vedkommende områder, må vi konstatere, at de betingelser, som det foreliggende lovforslag tilbyder, er af en sådan karakter, at de vedkommende handelsskoler ikke vil se anden mulighed for fortsat bestå end en nødtvungen overgang til status som selvejende institution.

Når vi så kraftigt beklager en tvungen overgang til status som selvejende institution, skyldes det, at skolerne under styrelse af handelens organisationer har fungeret erhvervsnært og tilfredsstillende og med en rimelig økonomi, der først begyndte at blive besværlig, efter at staten i 1949 havde fastlåset skolepengene på et niveau, der gjorde driften vanskelig under de stadigt stigende lønninger, og som i 1961 førte til et sammenbrud af økonomien ved statens overtagelse af skolepengebetalingen på det i 1949 fastlåsede niveau.

Vi er derfor af den opfattelse, at det økonomiske sammenbrud er påført handelsskolerne udefra ved at berøve dem deres hidtidige økonomiske grundlag. Det er med beklagelse, at vi konstaterer, at det forsøg, som man fra udvalgets side har gjort for at skabe muligheder for uændret eksistens, ikke har formået at opbygge et realistisk grundlag for videreførelse under den bestående organisation. Vi beklager, at man ikke har kunnet ligestille skoler under den hidtidige organisationsform med de selvejende institutioner med hensyn til tilskud, uagtet lovforslaget indfører repræsentanter for det offentlige i alle skoleformers bestyrelse, og uagtet de nuværende skoleejere er villige til at acceptere bestemmelser om, at et eventuelt overskud i forbindelse med skolens drift (eller likvidation) alene må anvendes til uddannelsesformål.«

Finansministeriets repræsentant ønsker at henlede opmærksomheden på, at det af udvalget er konstateret, at det selv med den nuværende kommunale inddeling skulle være muligt - via amtsskolefondene - at tilvejebringe et antageligt grundlag for en udbygning af den kommunale støtte til den videregående erhvervsmæssige uddannelse, til hvilken uddannelses forsvarlige og hensigtsmæssige tilrettelæggelse og udbygning, der også knytter sig afgørende lokale interesser. Da det i øvrigt ved udligning via det mellemkommunale refusionsforbund er teknisk muligt at tilvejebringe en kommunal participering i udgifterne ved den videregående erhvervsmæssige uddannelse, ønsker finansministeriets repræsentant at forbehalde sig sin stilling til det af udvalget fremsatte forslag om, at statskassen alene skal afholde udgifterne ved den videregående erhvervsmæssige uddannelse.

c. I lov nr. 81 af 25. marts 1961 om statstilskud til private gymnasieskoler er der i § 2, stk. 3, optaget en bestemmelse om, at for år, i hvilke skolen har mindre end gennemsnitlig 14 elever pr. gymnasieklasse og 3. realklasse og 20 elever pr. 1. og 2. realklasse, nedsættes det samlede tilskud efter forholdet mellem gennemsnitselevtallet og dette elevtal.

Udvalget finder det rimeligt, at en tilsvarende bestemmelse finder anvendelse for de heromhandlede skoler. Da der inden for erhvervsskolerne imidlertid er mange forskellige uddannelser, bør der efter udvalgets opfattelse i selve loven alene optages en hjemmel for ministeren til at fastsætte tilsvarende bestemmelser.

Kapitel V.

Lån og tilskud til bygninger, inventar og udstyr.

1. Gældende bestemmelser.

Til opførelse af nybygninger samt til køb og ombygning af bygninger til undervisningsbrug yder staten 4 pct. rentebærende, afdragsfrie lån med beløb indtil 50 pct. af opførelsesværdien næst efter størst mulige offentlige lån, medens skolerne selv skal tilvejebringe et beløb på mindst 16²/₃ pct., dog således at det under særlige omstændigheder kan tillades, at dette beløb delvis sikres ved efterstående pant i ejendommen.

Til hjælp til opførelse af tilbygninger samt større ombygninger eller til forbedringer kan der, såfremt disse foranstaltninger medfører en væsentlig forøgelse af den pågældende bygnings værdi, på visse nærmere angivne vilkår ydes 4 pct. rentebærende, afdragsfrie statslån på indtil 75 pct. af udgifterne.

Til mindre ombygninger eller forbedringer, der ikke medfører nogen væsentlig forøgelse af den pågældende bygnings værdi, kan der ligeledes ydes 4 pct. rentebærende, afdragsfrie lån på indtil 75 pct. af udgifterne. Til indretning af lokaler i offentlige bygninger samt indretning af lejede lokaler til undervisningsbrug ydes rente- og afdragsfrie lån af samme størrelse. Lån til disse foranstaltninger nedskrives over et antal år uden modsvarende kontantydelser.

Til anskaffelse af undervisningsudstyr til klasser, værksteder og laboratorier samt inventar, der ikke i forbindelse med låneandragender indgår i bygningers opførelsesværdi, kan der ydes indtil 75 pct. rente- og afdragsfrie lån, der nedskrives over et antal år uden modsvarende kontantydelser.

Ved gennemførelsen af loven af 1958 om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter var det forudsat, at finansieringen ved opførelse af skolehjem for lærlinge skulle ske i henhold til byggestøttelovgivningen, hvorefter der til opførelse af nye bygninger med kommunal garanti kunne opnås fuld statsstøtte efter foranstående offentlige lån, dog således at der ikke ydedes statslån til udstyr og inventar. Disse regler i byggestøtteloven anvendes ikke længere.

2. Erfaringer ved bestemmelsernes anvendelse.

Som anført ovenfor under side 7 har udviklingen nødvendiggjort en omfattende udbygning af en række bestående skoler og opførelse af et antal nye skoler for såvel lærlinge som for anden undervisning. Efter det oplyste har ministeriet i de seneste år i enkelte tilfælde i større byggesager som følge af manglende tilskud fra anden side måttet tillade, at skolernes egenkapital på 16²/s pct. af opførelsesværdien helt eller delvis fremskaffes ved lån. Det har dog i en række tilfælde været muligt at tilvejebringe egenkapitalen ved egne midler, herunder fra byggefonds eller midler hidrørende fra salg eller pantsætning af skolernes hidtidige bygninger, men navnlig ved kommunernes bistand, der dels har omfattet tilskud, dels værdien af byggegrunde, der er stillet vederlagsfrit til rådighed.

Medens reglerne om ydelse af 75 pct. lån til hjælp til opførelse af tilbygninger samt større ombygninger eller til forbedringer, der medfører en væsentlig forøgelse af den omhandlede bygnings værdi, kun har været anvendt i enkelte tilfælde, har reglerne om ydelse af lån til mindre ombygninger eller forbedringer, der ikke medfører nogen væsentlig forøgelse af den pågældende bygnings værdi, samt til indretning af lejede lokaler været anvendt i betydeligt omfang.

Til disse sidstnævnte foranstaltninger har det vist sig vanskeligt - for lejede lokalers vedkommende som følge af, at der oftest er tale om midlertidige foranstaltninger - at skaffe dækning for de 25 pct., som ikke dækkes af statens lån, således at det i en

række tilfælde har været nødvendigt at lade en del af udgifterne afholde over skolernes drift.

Reglerne for ydelse af lån til anskaffelse af undervisningsudstyr og inventar har ligeledes været anvendt i betydeligt omfang. Erfaringerne har vist, at skolerne sjældent har mulighed for at opnå støtte fra anden side til anskaffelse af inventar. Almindeligvis har det været særdeles vanskeligt for skolerne at fremskaffe tilskud fra anden side til anskaffelse af udstyr m. v. til de videregående uddannelser, og det forventes, at disse vanskeligheder vil forøges under den fortsatte udbygning af disse skoleafdelinger. For så vidt angår udstyr til lærlingeundervisningen har man fra privat side og fra visse organisationer i betydeligt omfang medvirket ved tilvejebringelsen af de 25 pct. af udgifterne, der ikke dækkes af staten, således at den forudsatte selvfinansiering i alt væsentligt har været gennemført, dog at der også her i en række tilfælde har været vanskeligheder ved fremskaffelse af hele egenkapitalen, der i et vist omfang har været finansieret ved skolernes egne midler, bl. a. tilvejebragt ved forhøjelse af skolepenge m. v.

3. *Udvalgets overvejelser.*

På grundlag af de hidtidige erfaringer har udvalget været enigt i, at de siden 1958 gældende regler må tages op til overvejelse, således at der søges gennemført et ajourført økonomisk grundlag, der sikrer skolerne mulighed for tilvejebringelse af de for en forsvarlig undervisnings gennemførelse nødvendige lokaler og udstyr, og således at der skabes særlig hjemmel for ydelse af støtte til opførelse af skolehjem.

Udvalget har herunder overvejet, i hvilket omfang det vil være muligt at følge de hidtidige principper med hensyn til finansiering af egenkapital til de forskellige foranstaltninger og herunder navnlig drøftet spørgsmål om, i hvilket omfang det under hensyntagen til skolernes forskelligartede struktur vil være muligt dels at forøge statens støtte, dels at bevare og eventuelt udbygge det økonomiske samvirke mellem skoler og kommuner samt mellem skolerne og de faglige organisationer.

I forbindelse med spørgsmålet om finansiering af *opførelse af nye bygninger samt køb og ombygning af bygninger til undervisningsbrug* har udvalget overvejet, om kravet om, at skolerne selv skal tilvejebringe en egenkapital på $16^2/3$ pct., bør frafaldes i et sådant omfang, at statslån vil kunne bevilges til hel eller delvis dækning af den del af opførelsesudgifterne, som ikke dækkes ved optagelse af andre lån eller tilskud - herunder fra kommuner - eller af skolernes egne midler, herunder eventuelle byggefonds eller midler hidrørende fra salg eller pantsætning af skolernes hidtidige bygninger.

På grundlag af de hidtidige erfaringer har udvalget haft opmærksomheden henvendt på den almindelige praksis, hvorefter tilvejebringelse af nye skolebygninger normalt sker i et lokalt økonomisk samvirke mellem skolerne og kommunerne, og fundet, at det må være af betydning, at et sådant samvirke søges bevaret og udbygget. Man har herunder overvejet at optage bestemmelser om kommunernes økonomiske medvirken i loven og er nået til den opfattelse, at sådanne bestemmelser vil være ønskelige under den forestående udbygning af de fremtidige centralskoler, idet man forudsætter, at fremskaffelse af de nødvendige store grundarealer fortsat overvejende sker ved kommunernes foranstaltning, således at disses værdi efter nærmere regler indgår ved fastsættelse af egenkapitalen. Den kommunale forpligtelse søges alene gennemført i tilfælde, hvor skolerne drives som selvejende institutioner.

Spørgsmålet om tilvejebringelse af den fornødne kapacitet af *skolehjem for lærlinge* er nøje forbundet med den foretagne og planlagte centralisering af lærlingeundervisningen, og udvalget har efter overvejelser om den fremtidige finansiering, efter at reglerne i byggestøttelovgivningen ikke længere anvendes, drøftet, om bestemmelser om disse skolehjems finansiering bør omfattes af nærværende lovforslag, samt overvejet, hvorvidt kommunerne bør medvirke i et omfang som ovenfor anført ved opførelse af nye skolebygninger. Udvalget har herunder taget i betragtning, at der på sådanne skolehjem alene optages lærlinge fra andre kommuner end fra skolehjemskommunen, men er af den opfattelse, at det må være af betydning, at kommunerne inddrages i samvirke med vedkommende centralkostskole. T betragtning af den interesse, kommunerne hidtil har vist ved placering af sådanne skolehjem, der forud-

sættes at være selvejende institutioner eller knyttet til skoler, der er organiseret som sådanne, må man finde det rimeligt, at kommunerne også medvirker ved finansieringen i samme omfang som ved opførelse af nye skolebygninger, således at såvel udstyr og inventar samt grunde, der vederlagsfrit stilles til rådighed af kommunerne, medtages ved lånets beregning.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om, hvilken eller hvilke kommuner der bør medvirke ved finansieringen af nye skoler og skolehjem, idet bl. a. flere skoler er henvist til at opføre nye tidssvarende bygninger i mindre kommuner uden for den købstad hvor de tidligere har været beliggende, ligesom visse landkommuner, hvor enkelte skoler med skolehjem er placeret, næppe vil have økonomiske muligheder for at tilvejebringe de nødvendige midler.

Udvalget er af den opfattelse, at det må anses for rimeligt, at kommunernes støtte i de tilfælde, hvor skolen er beliggende i en kommune, der er en del af et bysamfund, fordeles på bysamfundets kommuner i forhold til folketal, samt at kommunernes støtte i de tilfælde, hvor skolen er beliggende i et mindre bysamfund, i et vist omfang ydes gennem amtskommunen.

For så vidt angår finansiering af *tilbygninger samt større ombygninger* m. v. har udvalget ikke på grundlag af det hidtidige erfaringsgrundlag fundet anledning til at foreslå ændringer i de tidligere bestemmelser, udover at de bør omfatte skolehjem, idet man forudsætter, at skolerne ved omprioritering vil have mulighed for at fremskaffe den fornødne egenkapital, samt at større tilbygninger finansieres efter reglerne om lån til nybygninger.

Ved behandling af spørgsmålet om den hensigtsmæssige finansiering af *mindre ombygninger eller forbedringer,* der ikke medfører væsentlig forøgelse af den pågældende bygnings værdi, samt indretning af *lejede lokaler* til undervisningsbrug, har udvalget overvejet det ønskelige i, at statens støtte til disse foranstaltninger ydes som tilskud, og er nået til den opfattelse, at støtten mest hensigtsmæssigt for selvejende institutioner bør ydes som tilskud, medens den for ikke selvejende institutioner fortsat ydes som lån, der dog ikke som nu nedskrives uden kontant modydelse.

Udvalget har endvidere overvejet spørgsmålet om forhøjelse af statens støtte og må på grundlag af indhøstede erfaringer være af den opfattelse, at udgifter til disse foranstaltninger for selvejende institutioner bør kunne dækkes fuldt ud ved statstilskud, samt at reglerne tillige bør omfatte skolehjem. Udvalget har i denne forbindelse været opmærksom på nødvendigheden af, at tilvejebringelse af hjemmel til at yde lån til indskud m. v. i forbindelse med leje af lokaler må optages i de fremtidige regler.

Udvalget har på grundlag af erfaringerne med hensyn til anskaffelse af *inventar* til undervisningslokaler, til kontorer og kantiner m. v., der ikke indgår under andragender om opførelse af nye bygninger, samt til anskaffelse af *udstyr til anden undervisning end lærlingeundervisning* overvejet at forhøje statens støtte og yde denne støtte enten ved forhøjelse af tilskudsprocenten, idet man også her er af den opfattelse, at statsstøtten bør ydes som tilskud eller som gennemført ved lovgivningen om teknika, at staten anskaffer effekterne og stiller dem til rådighed for skolerne i de tilfælde, hvor disse er organiserede som selvejende institutioner. Udvalget må være af den opfattelse, at den sidstnævnte fremgangsmåde må anses for mest hensigtsmæssig, og at bestemmelsen herom tillige bør omfatte anskaffelse af kontormaskiner samt inventar og udstyr til skolehjem i tilfælde, hvor disse anskaffelser ikke indgår under andragender om opførelse af nye bygninger.

For *lærlingeundervisningens* vedkommende har man fundet det ønskeligt at forhøje statens støtte til *anskaffelse af udstyr.* Udvalget har herunder taget i betragtning, at statens støtte til tilsvarende formål ved uddannelse af ikke-faglærte arbejdere er fastsat til 85 pct. af udgifterne, men samtidig henvist til, at man finder det hensigtsmæssigt, at skolerne fra anden side fremskaffer de 15 pct. af udgifterne. Det bemærkes i denne forbindelse, at de faglige udvalg medvirker ved fastsættelsen af undervisningsplanerne og herigennem har indflydelse på udstyrets anskaffelse.

Udvalget har endelig drøftet spørgsmålet, om lån til opførelse af bygninger, til ombygninger og køb af bygninger bør være rentefrie. Under hensyn til at staten efter lovforslaget dækker samtlige tilskudsberettigende

udgifter ved videregående uddannelser i tilfælde, hvor skolerne er organiseret som selvejende institutioner, samt ved den øvrige undervisning en væsentlig del af disse udgifter, herunder prioritetsrenter, har udvalget også for at skabe administrative lettelser fundet det hensigtsmæssigt, at lånene gøres rentefrie. Udvalget har i denne forbindelse fundet det ønskeligt, at undervisningsministeren på finansloven eller på lov om tillægsbevilling søger hjemmel til at ældre statslån bliver rentefrie.

4. Udvalgets forslag.

I overensstemmelse med foranstående foreslår udvalget, at der gennemføres følgende ændringer i de hidtil gældende regler for ydelse af lån til bygninger og udstyr m. v.:

A. Selvejende institutioner.

1. Opførelse af nybygninger, køb og ombygning af bygninger til undervisningsbrug:

Kommunerne deltager i samvirke med skolerne ved tilvejebringelse af 16²/s pct. af opførelses værdien.

Tilsvarende gælder for opførelse af skolehjem.

Lånene er rentefrie.

2. Opførelse af tilbygninger samt større ombygninger eller forbedringer, der medfører en væsentlig forøgelse af bygningernes værdi:

Reglerne omfatter tillige skolehjem.

Lånene er rentefrie.

3. Mindre ombygninger eller forbedringer, der ikke medfører nogen væsentlig forøgelse af den pågældendes ejendoms værdi samt indretning af lejede lokaler:

Statens støtte ydes som tilskud og forhøjes således, at tilskuddet kan udgøre indtil 100 pct. af omkostningerne.

Tilsvarende regler gælder for skolehjem.

Der kan ydes lån til indskud m. v. i forbindelse med lejede lokaler.

4. Anskaffelse af inventar og udstyr:

Inventar til undervisningslokaler m. v., herunder til kantiner og administrationslokaler, *stilles til rådighed af staten* i tilfælde, hvor disse anskaffelser ikke indgår under andragender om opførelse af nye bygninger.

Tilsvarende regler gælder for anskaffelse af udstyr til videregående uddannelser, for kontormaskiner m. v. til skolernes administration samt for anskaffelse af inventar og udstyr til skolehjem for lærlinge.

Procenten for statsstøtte til *udstyr til lærlingeundervisning fastsættes til 85 pct.* af udgifterne, og støtten *ydes som tilskud.*

B. Ikke selvejende institutioner.

De tidligere regler bibeholdes, idet statsstøtten til udstyr til lærlingeundervisning dog kan ydes med indtil 85 pct. af udgifterne og som tilskud.

Samtlige statslån bliver efter forslaget rentefrie.

Lån til mindre ombygninger eller forbedringer samt til indretning af lejede lokaler nedskrives ikke.

Kapitel VI.

Organisation.

De af loven omfattede skoler er bortset fra maskinmester- og maskinistskolerne oprindeligt oprettede af lokale erhvervsorganisationer. Maskinmester- og maskinistskolerne samt flertallet af de tekniske skoler er nu organiseret som selvejende institutioner, medens kun et fåtal af handelsskolerne er selvejende institutioner.

Det karakteristiske for disse skoler har været den enkelte skoles nære tilknytning til det lokale erhvervsliv. Det har — ofte med betydelige økonomiske ofre - igennem årene været muligt for de lokale erhvervsfolk at gennemføre en teoretisk undervisning af deres lærlinge, og denne undervisning har først og fremmest på grund af tilknytningen mellem skole og det lokale erhvervsliv tidligere kunnet dække lærlingens behov for supplerende teoretisk viden.

Samfundet har siden afslutningen af den anden verdenskrig været præget af en hastig teknisk og økonomisk udvikling, og en forudsætning for, at det danske erhvervsliv kan leve op til de krav, som denne udvikling stiller, er, at erhvervsuddannelsen er tidssvarende.

Kravene i lærlingeloven af 1956 om etableringen af dagsundervisning og om undervisning af hvert fags lærlinge i særlige fagklasser og de i de seneste år etablerede videregående tekniske uddannelser, der er gennemført i overensstemmelse med de af teknikerkommissionen fremsatte forslag, må ses på baggrund af den nævnte udvikling. Det er i vid udstrækning de samme betragtninger, der har dannet baggrund for nedsættelsen i 1962 af den foran nævnte handels- og kontoruddannelseskommission.

Gennemførelsen af undervisning i fagklasser med værksteder og laboratorier samt på nye videregående kurser stiller, som omtalt i de foregående afsnit, store krav til undervisningslokalernes indretning og udstyr. For at udnytte disse lokaliteter på den mest økonomiske måde er en centralisering af undervisningen i vid udstrækning nødvendig. Også hensynet til den bedst mulige udnyttelse af uddannede faglærere gør en koncentrering af undervisningen inden for de enkelte fag og brancher ønskelig.

Denne omlægning af undervisningen på skolerne fordrer imidlertid, at der såvel for den enkelte skole som for landet som helhed gennemføres en langsigtet planlægning både med hensyn til skolernes undervisningskapacitet og undervisningens gennemførelse og stadige ajourføring.

Udviklingen mod en centraliseret undervisning og det stigende behov for en centralt ledet koordinering og planlægning kunne for den enkelte skoles vedkommende befrygtes at ville føre til en svækkelse af den hidtidige naturlige tilknytning mellem skolen og det lokale erhvervsliv.

For at imødegå denne udvikling er udvalget enigt i, at der for de selvejende skolers vedkommende i skolernes bestyrelser skal indvælges lokale repræsentanter fra erhvervslivet herunder en repræsentant for funktionær- og arbejderorganisationer. For de ikke-selvejende skolers vedkommende foreslår udvalget, at der nedsættes et særligt skoleudvalg til at forestå skolens ledelse, idet man forudsætter, at sådanne udvalgsmedlemmer overvejende vælges blandt erhvervsrepræsentanter.

Udvalget har overvejet, om der i samtlige skolers bestyrelser, uanset organisationsformen, bør optages repræsentanter for kommunerne eller eventuelt staten. Under disse overvejelser har man for så vidt angår skoler med lærlingeundervisning i først række henvist til, at det under den igangværende centralisering af skolerne må anses for ønskeligt, at kommunerne bistår skolerne, ligesom man har fundet det naturligt, at kommu-

nerne, der efter lovforslaget yder væsentlige bidrag til disse skoler eller skoleafdelingers drift uanset skolernes organisationsform, bliver repræsenteret i skolernes bestyrelse dog for så vidt angår ikke-selvejende skoler i skoleudvalget. Udvalget går ud fra, at kommunernes *og* statens repræsentanter gennem deres medlemsskab i skolernes ledelse får medindflydelse på spørgsmål af afgørende betydning for skolernes økonomi.

Man har dog ikke ment at burde stille krav om, at kommunerne repræsenteres i handelsskolernes bestyrelse eller skoleudvalg, før disse skoler gennemfører den tidligere nævnte nye lærlingeuddannelse.

Den kommunale repræsentation bør efter udvalgets opfattelse omfatte 1-2 repræsentanter efter forhandling med indenrigsministeren, idet der for hovedstadsområdet må træffes en særlig ordning.

Hvor skolerne gennemfører anden undervisning end lærlingeundervisning, er udvalget enigt i, at der i bestyrelserne for selvejende institutioner bør optages kommunale repræsentanter, hvor sådanne ikke allerede er optaget, fordi skolen også har lærlingeuddannelse, ligesom der bør være adgang til at udpege en repræsentant for staten. Ved ikkeselvejende skoler, der alene driver anden undervisning, har man overvejet, om der bør optages en repræsentant for staten (undervisningsministeriet) i bestyrelsen, og man har fundet det rimeligt, at der bliver mulighed for at udpege en statsrepræsentant i skolernes ledelse.

For yderligere at styrke tilknytningen mellem den enkelte skole og det lokale erhvervsliv og for tillige at tilgodese behovet for en stadig ajourføring af undervisningen foreslår udvalget, at der af de enkelte skolers ledelse kan nedsættes særlige undervisningsudvalg eller fagkomiteer for de enkelte undervisningsområder, bestående af erhvervsrepræsentanter som rådgivende over for skolens ledelse med hensyn til undervisningens gennemførelse. Nærmere regler for nedsættelse af fagkomiteer for lærlingeundervisningen fastsættes efter forhandlinger med de faglige udvalg. Udvalget forudsætter, at fagenes arbejdsgiver — mester — og funktionær- eller svendeorganisationer repræsenteres i disse komiteer.

På samme måde som det for den enkelte skoles vedkommende af hensyn til undervisningens kvalitet og stadige ajourføring er af afgørende betydning, at der skabes sikkerhed for effektiv kontakt mellem skolen og erhvervslivet, må det anses for afgørende vigtigt, at der skabes mulighed for en effektiv koordinering af undervisningen inden for de enkelte fag og brancher på de forskellige skoler.

Den centrale koordinering og planlægning for de enkelte undervisningsretningers vedkommende har som foran nævnt hidtil påhvilet de tre tilsyn i samarbejde med de rådgivende skoleråd for henholdsvis handels- og kontoruddannelsen, maskinmester- og maskinistuddannelsen og for de tekniske uddannelser.

Det er af største betydning, at erhvervenes repræsentanter får lejlighed til at følge udviklingen inden for de forskellige uddannelsesformer, og får mulighed for at påvirke udviklingen inden for uddannelserne i overensstemmelse med de krav, som erhvervslivet stiller til uddannelsen af medarbejdere. Såvel med hensyn til byggeriet af skolerne som med selve uddannelserne er det nødvendigt at foretage en planlægning for længere perioder. Man har med mellemrum i kommissioner og udvalg optaget de forskellige uddannelser til revision, men det er udvalgets opfattelse, at man i højere grad end hidtil bør søge at udbygge uddannelserne løbende, så behovet for kvalificeret arbejdskraft hurtigere kan dækkes i takt med den udvikling, der kommer inden for de forskellige erhverv. Den stadige og levende tilpasning af erhvervsuddannelserne til erhvervslivets krav kan kun sikres gennem et nært og positivt samarbejde mellem skole og erhvervsliv.

Udvalget har overvejet, om der for de af lovforslaget omfattede uddannelser bør etableres et fælles uddannelsesråd, hvortil udvikling af uddannelserne, planlægning af skoler og uddannelser m.v. kan henlægges, og som kan sikre den nødvendige kontakt mellem skoler, erhvervsliv og administrationen.

Udvalget har imidlertid ikke ment at burde stille forslag til en ændring af administrationen og de nuværende skoleråd og henviser blandt andet til, at handelsskoleuddannelsen for tiden behandles af en særlig kommission.

Kapitel VII.

Annoncering m. v.

Det stigende behov for uddannelse af kvalificerede medarbejdere inden for erhvervslivet har medført interesse for at oprette private skoler, særlig brevskoler. der ikke modtager tilskud fra det offentlige, men som heller ikke er undergivet undervisningsmæssigt tilsyn. Det er af største betydning, at man sikrer de heromhandlede uddannelsers kvalitet, og at man skaber sikkerhed for, at de unge, der søger en uddannelse for at placere sig i erhvervslivet, og andre, der søger at gennemgå en uddannelse med henblik på at skifte erhverv, får de bedste muligheder for en hurtig gennemførelse af uddannelsen efter de forhold, som de pågældende uddanner sig under. Der er næppe tvivl om, at der er et stort behov for andre uddannelsesformer end den sædvanlige skoleundervisning, og at man derfor må støtte de bestræbelser, der udfoldes for at udbrede undervisningen til de folk, som ikke kan følge en på de offentlige skoler tilrettelagt undervisning. men det er samfundsmæssigt af største betydning, at man sikrer, at undervisningsplaner m.m. svarer til de krav, der stilles ved de godkendte prøver og eksaminer.

Udvalget finder det derfor nødvendigt, at skoler og kurser, der meddeler undervisning til de omhandlede prøver og eksaminer, skal have godkendelse af undervisningsministeriet og underkaster sig den fornødne kontrol med selve undervisningen, og at annoncer og anden form for offentlig henvendelse om uddannelser, der fører til godkendte prøver og eksaminer inden for erhvervsuddannelserne fra skoler og kurser, der ikke har opnået denne godkendelse, søges forhindret gennem forbud i loven.

Det bemærkes, at der i medfør af lov om ungdomsskoler, aftenskoler m.v. i en bekendtgørelse af 10. januar 1962 om tilsyn med brevskoleundervisningen er åbnet mulighed for, at korrespondancekursus kan søge statsanerkendelse. og for disse skoler er der givet regler for reklamering m.v.

Kapitel VIII.

Lovforslagets økonomiske konsekvenser.

I. Driften.

Som grundlag for skønnet om lovforslagets økonomiske konsekvenser har man anvendt skolernes i juli 1963 udarbejdede udgiftsbudgetter for finansåret 1964-65, som indgår i de som bilag optagne oversigter over skolernes økonomi i finansårene 1960-61 til 1964-65. Disse budgetter er opstillet under hensyntagen til den forventede undervisningsaktivitet. Da skolernes regnskaber og budgetter for tekniske skoler og handelsskoler ikke er opstillet særskilt for lærlinge — og for anden undervisning, er fordelingen foretaget efter en tildels skønsmæssig beregning.

Der er i det følgende set bort fra de mindre ændringer i arten og omfanget af de tilskudsberettigende udgifter m. v., der eventuelt vil blive optaget i en bekendtgørelse om tilskud til driften af tilskudsberettigede handelsskoler, tekniske skoler og maskinmester- og maskinistskoler, idet disse ikke i væsentlig grad vil forrykke det økonomiske billede af skolernes drift.

1. *Lærlingeundervisningen.*

a. Statens tilskud.

Statens tilskud er for *tekniske skoler* uforandret 60 pct. af de tilskudsberettigende udgifter og kan anslås til 32 mill. kr.

Det forventes, at tilskuddet i forbindelse med yderligere omlægninger af undervisningen m.v. vil stige år for år. Det bemærkes, at der på forslaget til finansloven for 1964-65 er optaget et beløb på 5 mill. kr. til imødegåelse af merudgifter ved yderligere aktivitetsstigning m.v. ved erhvervsskolerne.

For *handelsskolerne* kan statstilskuddet efter forslaget forhøjes med indtil 12 pct. fra 48 pct. til 60 pct. af de tilskudsberettigende udgifter. Det er ikke muligt at beregne, hvornår og i hvilket omfang det eventuelt kan blive nødvendigt at forhøje de 48 pct.

Efter forslaget skal der fortsat udbetales et tilskud på 48 pct. Såfremt driftsudgifterne stiger mere end de udgifter, som gennemførelsen af den af handelsuddannelseskommissionen foreslåede lærlingeuddannelse skønnes at medføre, og en forhøjelse af de skolepenge, som læremestrene skal betale, ønskes undgået, kan det blive nødvendigt at forhøje de 48 pct. Et eventuelt forslag om forhøjelse af statens tilskud vil blive fremsat efter forhandling med indenrigsministeren og de kommunale organisationer og iøvrigt efter reglerne i lovforslagets § 12.

Efter de for udvalget foreliggende oplysninger vil gennemførelsen af den af handelsuddannelseskommissionen foreslåede lærlingeuddannelse medføre en udgiftsstigning på 40-50 pct. Denne undervisning vil imidlertid blive gennemført over en 2-årig periode, tidligst fra efteråret 1964, idet skolerne efter forslaget kan bestemme, hvornår man inden for denne periode vil indføre ordningen. De elever, der har påbegyndt uddannelsen, inden vedkommende skole gennemfører den nye ordning, skal fortsætte undervisningen efter de nugældende undervisningsplaner.

Når den nye undervisning er gennemført fuldt ud, vil statens merudgifter, beregnet på grundlag af budgettallene for finansåret 1964-65 og et tilskud på 48 pct. andrage ca. 8 mill. kr. (inkl. dyrtidsregulering).

Efter den trinvise gennemførelse af den

nye uddannelse er det sandsynligt, at statens merudgifter for finansåret 1964-65 vil andrage mindre end 1 mill. kr. Merudgifterne vil herefter stige i de følgende år, indtil samtlige elever er omfattet af den nye skoleordning.

b. Kommunernes tilskud.

Forhøjelsen af kommunernes tilskud fra 30 pct. til 40 pct. af statens tilskud for de *tekniske skoler* vil medføre, at kommunernes tilskud stiger med ca. 3 mill. kr. til ca. 13 mill. kr.

Samtidig bortfalder amtskolefondstilskuddene, hvoraf staten refunderer halvdelen, hvorefter kommunerne sparer 0,23 mill. kr. Ved forhøjelsen af tilskudsprocenten vil en del kommunetilskud udover de nuværende 30 pct. formentlig bortfalde. Kommunernes tilskud kan efter forslaget i finansåret 1964-65 anslås til ca. 13 mill. kr., men således at den faktiske merudgift bliver ca. 2-3 mill. kr.

Som anført foran under a. vil den af handelsuddannelseskommissionen foreslåede nye lærlingeuddannelse på *handelsskolerne* blive gennemført over en periode.

Det foreslåede kommunale tilskud på 40 pct. af statens tilskud skal efter forslaget først ydes til en handelslærlingeskole, når den nye uddannelse gennemføres og kun for den del af lærlingeskolen, hvor denne uddannelse gennemføres.

Når den nye uddannelse er gennemført ved alle skoler og for alle elever, vil kommunernes tilskud, beregnet på grundlag af budgettallene for finansåret 1964-65 og et statstilskud på 48 pct. udgøre ca. 9 mill. kr.

For finansåret 1964-65 vil det kommunale tilskud næppe andrage mere end ca. 1 mill. kr., men vil stige de følgende år indtil de nævnte ca. 9 mill. kr. Fra disse beløb må fradrages de tilskud, der nu ydes af kommunerne. Disse tilskud kan anslås til 1 mill. kr., således at kommunernes merudgifter til sin tid kan anslås til ca. 8 mill. kr.

c. Forholdet til mestrene.

Tekniske skoler.

Forhøjelsen af de kommunale tilskud fra 30 pct. til 40 pct. af de tilskudsberettigende udgifter vil medføre en merindtægt for de tekniske skoler på ca. 3 mill. kr.

Efter et samlet budget for de tekniske skoler udgør samtlige driftsudgifter ca. 75 mill. kr., hvoraf ca. 55 mill. kr. vedrører lærlingeafdelingerne.

Man har i de senere år ved flere skoler fastsat størrelsen af læremestrenes skolepenge så højt, at der ved driften af lærlingeafdelingerne kunne fremkomme et overskud til hel eller delvis dækning af det underskud, som driften af den øvrige undervisning medførte.

Denne fremgangsmåde har givet anledning til kritik, ligesom man over for undervisningsministeriet har kritiseret, at den gældende tilskudsordning til den øvrige undervisning har nødvendiggjort en sådan overbudgettering af lærlingeafdelingerne. Man har bl. a. anført, at elever, der søger eksamensafdelingerne (teknisk assistent, laborant, bygningskonstruktør m. fl.), enten ikke er ansat i virksomheder eller ansat i virksomheder, der ikke beskæftiger lærlinge, således at virksomheder, der ikke beskæftiger dimittender fra eksamensafdelingerne, må bidrage til denne undervisning.

Efter den af udvalget foreslåede tilskudsordning vil det ikke være nødvendigt at anvende en del af læremestrenes skolepenge til delvis dækning af udgifterne ved den øvrige undervisning, og der har i udvalget været rejst det spørgsmål, om det vil være rimeligt at gennemføre en tilskudsordning for lærlingeskolerne som den foreslåede, såfremt denne ordning medfører, at skolepengene kan nedsættes.

Det har i den forbindelse været anført, at det er tvivlsomt, om skolepengene på længere sigt vil kunne nedsættes. Omkostningerne vil stadig blive forøget, og man kan ikke se bort fra, at en bedre økonomi for skolerne kan skabe mulighed for en hurtigere gennemførelse af nye undervisningsplaner. Det er endvidere anført, at de gældende satser for skolepenge, der for flere skoler som nævnt er fastsat med henblik på at fremskaffe et overskud til dækning af en del af udgifterne ved den videregående undervisning, ikke bør have indflydelse på den fremtidige tilskudsordning.

Budgettet for finansåret 1964-65 er opstillet efter de gældende regler og ud fra den forudsætning, at skolernes samlede regnskaber balancerer, og efter de således opstillede budgetter er der anslået et overskud på ca. 5 mill. kr. på lærlingeafdelin-

gerne, der modsvares af et tilsvarende underskud på eksamensafdelingerne.

Denne overbudgettering i forbindelse med den merindtægt på ca. 3 mill. kr., som den foreslåede forhøjelse af den kommunale tilskudsordning vil medføre, synes at kunne medføre muligheden for en ret væsentlig nedsættelse af skolepengene.

Det er ikke muligt at beregne, hvor meget skolepengene, der er budgetteret til i alt 16,8 mill. kr., vil kunne nedsættes, da forholdene er forskellige fra skole til skole, men det er næppe sandsynligt, at der vil kunne ske en samlet nedsættelse, der overstiger det beløb, hvormed man har forhøjet læremestrenes skolepenge for at kunne yde hel eller delvis dækning af eksamensskolernes underskud.

Som anført foran side 14 har lærlingekommissionen peget på forbindelsen mellem læremestrenes økonomiske forpligtelser og antallet af lærepladser. Det stigende behov for faglært arbejdskraft og for medarbejdere, der efter lærlingeuddannelsen søger videreuddannelse, gør det ønskeligt, at antallet af lærlingepladser forøges. Om en eventuel nedsættelse af skolepengene, som der efter ovenstående beregninger skulle være mulighed for, kan medføre en forøgelse af antallet af lærepladser, er vanskeligt at forudse, bl. a. fordi skolepengene kun er en del af læremestrenes udgifter ved uddannelsen af lærlinge. Da en eventuel nedsættelse af skolepengene antagelig kun vil få virkning i en periode, idet undervisningen som foran anført vil blive af længere varighed for en række fag, og da man som anført næppe bør fastsætte en fremtidig tilskudsordning under hensyn til, at skolepengene navnlig i de senere år har måttet fastsættes højere end nødvendigt for at drive lærlingeundervisningen, afgiver udvalget indstilling om en tilskudsordning som anført foran side 15.

Handelsskoler.

På grundlag af det foreliggende talmateriale anslås skolepengene for finansåret 1964-65 at beløbe sig til 16 mill. kr. Efter en skønsmæssig foretagen beregning vil de samlede tilskudsberettigende udgifter på grundlag af budgettallene for nævnte finansår beløbe sig til ca. 46 mill. kr., når den nye undervisning er gennemført fuldt ud. Statens og kommunernes tilskud vil efter de foreslåede regler andrage ca. 31 mill. kr. af dette beløb. Efter disse beregninger skulle der være mulighed for at opretholde uændrede skolepenge. For finansåret 1964-65 er der budgetteret med et overskud på ca. 2 mill. kr. i forhold til et samlet budget på ca. 48 mill. kr., hvoraf de ca. 31 mill. kr. vedrører lærlingeundervisning.

Efter forslaget afholder staten udgiften ved driften af den videregående undervisning, såfremt skolerne overgår til selvejende institutioner. Det skulle herefter være muligt at nedsætte skolepengene for lærlingeafdelingerne med det beløb, som man har overbudgetteret med med henblik på delvis dækning af underskuddet på eksamensafdelingerne. For en enkelt skole er dette beløb dog opført som lån til eksamensafdelingen.

Det er imidlertid ikke sandsynligt, at der vil finde en sådan mindre nedsættelse sted af skolepengene. Man må her tage i betragtning, at der er tale om ca. 170 skoler, og at mange af disse skoler står over for at skulle skaffe lokaler i løbet af året som følge af overgang til dagundervisning, og mange forbereder at indgå skoleforbund.

2. Anden undervisning.

På grundlag af skolernes budgetter for 1964-65 kan statens udgifter og merudgifter, under forudsætning af, at samtlige skoler med sådan undervisning etableres som selvejende institutioner, skønsmæssigt anslås til henholdsvis:

For tekniske skoler	ca. 19 og 5 mill. kr.
For handelsskoler	ca. 14 og 4 —
For maskinmester- og maskinistskoler	ca. 4 og 1 —
	37 10 mill. kr.

En fortsat stigning af elevantallet og dermed af udgifterne kan forventes i de følgende år.

Det tilføjes, at kommunernes tilskud til *anden undervisning* i det nævnte finansår for tekniske skoler, handelsskoler og maskinmester- og maskinistskoler er anslået til ca. 2 mill. kr. Efter gennemførelse af ændrede tilskudsregler må det påregnes, at disse tilskud stort set falder bort.

II. Anlægsudgifter.

1. Nye bygninger.

En i 1963 udarbejdet oversigt viser, at behovet for nybyggeri til de omhandlede skoler beløber sig til en samlet opførelsesværdi på ca. 600 mill. kr., hvoraf ca. 100 mill. kr. til skolehjem.

Statslån til et sådant byggeri vil efter såvel de nugældende som foreslåede regler andrage ca. 300 mill. kr., afhængig af adgangen til optagelse af foranstående størst mulige offentlige lån.

Kommunernes årlige udgift til dette byggeri, der som anført kan andrage indtil 16$^{2}/_{3}$ pct. af opførelsesværdien, kan vanskeligt beregnes, da man ikke kan forudberegne de indskud, der vil kunne ydes af skolerne ved byggefond, salg af skolebygninger m. v., ligesom en del af de skoler, der har byggeplaner, ikke er selvejende institutioner.

For finansåret 1964-65 anslås den samlede byggesum til de heromhandlede skoler at ville andrage ca. 33 mill. kr. og for finansåret 1965-66 ca. 40 mill. kr.

2. Mindre ombygninger, indretning af lejede lokaler.

På grundlag af oplysninger om statens udgifter i 1963-64 på 1,5 mill. kr. kan udgifterne efter forslaget anslås til 2 mill. kr., d. v. s. en merudgift på 0,5 mill. kr.

Udgifter til indretning af lejede lokaler, der udgør den største del af udgifterne, vil nedsættes i takt med den ønskede udbygning af skolerne.

3. Udstyr.

På grundlag af oplysninger om statens udgifter i finansåret 1963-64 på 8,6 mill. kr., hvoraf hovedparten af udgifterne vedrører lærlingeundervisningen, kan den samlede udgift anslås til ca. 9,9 mill. kr., således at forslaget på dette grundlag vil medføre en merudgift på godt 1 mill. kr.

Knud Agbo **Kaj Andersson** **Kaj Bentzen** **E. Brøndberg-Jørgensen**

E. Burmølle **Chr. Knak Christensen** **Hans Flinch** **Sven Frederiksen**

Kjeld Gleerup **Henry Gran** **Th. Hjortkjær** **Tage Jensen**

Linaa Jørgensen **Melchior Kjeldsen** **Erik Langsted** **H. P. Larsen**

O. I. Mikkelsen (Formand) **George R. Nelson** **Thiel Nielsen** **Ths. Nielsen**

Børge Nissen **Sv. Aage Rasch** **Svend Rasmussen**

Werner Rasmussen **Henning Strøm** **R. Thøgersen**

Jens Vibæk **V. Vilner** **Sv. Bache Vognbjerg**

/. V. Rasmussen *L. Alten*

Bilag 1.

Oversigt over antal skoler og antal elever 1958-59 og 1962-63.

Handelsskoler	1958-59	1962-63
Antal skoler	196	189
Antal lærlinge	31.229	47.424
Antal øvrige elever	4.612	.367
Tekniske skoler		
Antal skoler	276	116
Antal lærlinge	55.541	67.743
Antal øvrige elever (excl. teknika)	1.993	4.678
Maskinmester- og maskinistskoler		
Antal skoler	18	**18**
Antal lærlinge	0	**0**
Antal øvrige elever	909	772*)

*) Det forholdsvise lave tal skyldes omlægning af undervisningen.

Oversigt over de tekniske skolers økonomi i finansårene 1960–61 til 1964–65, udarbejdet af tilsynet med den tekniske undervisning.

	1960-61 Regnskab			1961-62 Regnskab			1962-63 Regnskab			1963-64 Budget			1964-65 Budget		
Indtægter (1.000 kr.)	Lærlingeafd.	Videreg. afd. excl. teknika	Lærlingeafd. og videreg. afd. i alt	Lærlingeafd.	Videreg. afd. excl. teknika	Lærlingeafd. og videreg. afd. i alt	Lærlingeafd.	Videreg. afd.	I alt	Lærlingeafd.	Videreg. afd.	I alt	Lærlingeafd.	Videreg. afd.	I alt
Tilskud fra staten[1]	13.366	3.808	17.174	20.442	5.238	25.680	25.012	6.622	31.634	29.900	8.800	38.700	31.700	11.600	43.300
Andre tilskud[2]	5.178	642	5.820	6.772	666	7.438	8.133	953	9.086	10.200	700	10.900	10.800	700	11.500
Skolepenge og eks.-afg.[3]	8.240	1.362	9.602	10.908	1.518	12.426	13.961	1.766	15.727	16.100	2.000	18.100	16.800	2.600	19.400
Andre indtægter	839	157	996	998	161	1.159	912	184	1.096	900	200	1.100	1.000	200	1.200
Indtægter i alt	27.623	5.969	33.592	39.120	7.583	46.703	48.018	9.525	57.543	57.100	11.700	68.800	60.300	15.100	75.400
Udgifter (1.000 kr.)															
Lærerlønninger	14.714	4.843	19.557	23.629	6.857	30.486	27.454	7.482	34.936	32.800	9.800	42.600	34.600	12.800	47.400
Administration	1.864	397	2.261	2.649	564	3.213	3.305	706	4.011	3.900	1.200	5.100	4.100	1.500	5.600
Lokaleudgifter	4.066	845	4.911	5.281	1.067	6.348	6.835	1.546	8.381	8.000	2.400	10.400	9.100	3.400	12.500
Undervisningsmidler	668	165	833	773	138	911	1.214	311	1.525	1.600	500	2.100	1.800	600	2.400
Andre tilskudsberettigende udgifter	963	94	1.057	1.734	104	1.838	2.466	858	3.324	3.400	800	4.200	3.600	1.000	4.600
Ikke-tilskudsberettigende udgifter	1.284	218	1.502	1.361	190	1.551	2.153	451	2.604	2.000	600	2.600	2.100	800	2.900
Udgifter i alt	23.559	6.562	30.121	35.427	8.920	44.347	43.427	11.354	54.781	51.700	15.300	67.000	55.300	20.100	75.400
Overskud	4.064		3.471	3.693		2.356	4.591		2.762	5.400		1.800	5.000		0
Underskud		593			1.337			1.829			3.600			5.000	

[1]) Statstilskuddet reguleret for de enkelte finansår. Versurposter er fradraget.
[2]) Heraf kommunetilskud samt amtsskolefondstilskud 7 031 (incl. teknika), 8 543, (incl. teknika) 8 708, 10 460, 10 960 for de pågældende finansår.
[3]) Herunder refusion af skolepenge m. v. fra efteråret 1961.

Bilag 3.

Oversigt over de godkendte maskinmester- og maskinistskolers økonomi i finansårene 1960-61 til 1964-65, udarbejdet af tilsynet med maskinmesteruddannelsen.

	1960-61 Regnskab	1961-62 Regnskab	1962-63 Regnskab	1963-64 Budget	1964-65 Budget
Indtægter (1000 kr.)					
Tilskud fra staten*)	1.353	1.581	2.012	2.133	2.800
Tilskud fra kommuner	307	309	395	420	470
Skolepenge*)	351	341	376	509	600
Andre indtægter	21	65	47	25	30
Indtægter i alt	2.032	2.296	2.830	3.087	3.900
Udgifter (1000 kr.)					
Lærerlønninger m.v.	1.419	1.788	2.054	2.422	2.930
Administration	165	220	244	297	330
Lokaleudgifter	316	278	346	521	720
Undervisningsmidler	81	29	27	68	110
Andre tilskudsberettigende udgifter	46	40	43	43	50
Andre udgifter i øvrigt	96	80	51	51	70
Udgifter i alt	2.123	2.435	2.765	3.402	4.210
Overskud +, underskud ÷	÷ 91	÷ 139	+ 65	÷ 315	÷ 310

*) inklusive regulering for forrige år.

Oversigt over handelsskolernes økonomi i finansårene 1960–61 til 1964–65, udarbejdet af tilsynet med handelsskolerne.

	1960-61 Regnskab			1961-62 Regnskab			1962-63 Regnskab			1963-64 Budget			1964-65 Budget		
Indtægter (1.000 kr.)	Lærlinge	Videregående	I alt	Lærlinge	Videregående	I alt	Lærlinge	Videregående	I alt	Lærlinge	Videregående	I alt	Lærlinge	Videregående	I alt
Tilskud fra staten[1] ..	5.759	2.941	8.700	8.985	4.517	13.502	10.236	5.911	16.147	11.554	5.609	17.163	13.823	7.356	21.179
Andre tilskud[2]	1.035	532	1.567	1.165	691	1.856	1.310	856	2.166	1.271	640	1.911	1.270	747	2.017
Skolepenge m.m.[3] ..	8.655	1.470	10.125	10.424	1.899	12.323	12.134	2.228	14.362	13.100	2.401	15.501	13.991	2.559	16.550
Andre indtægter	1.288	819	2.107	1.616	1.605	3.221	1.825	1.856	3.681	1.436	1.283	2.719	1.831	1.319	3.150
Indtægter i alt	16.737	5.762	22.499	22.190	8.712	30.902	25.505	10.851	36.356	27.361	9.933	37.294	30.915	11.981	42.896
Udgifter (1.000 kr.)															
Lokaleudgifter	1.735	877	2.612	1.963	986	2.949	2.309	1.198	3.507	2.664	1.584	4.248	3.074	1.819	4.893
Lærerlønninger	9.500	3.546	13.046	13.850	6.106	19.956	16.067	7.470	23.537	17.732	8.375	26.107	21.751	10.405	32.156
Administration	1.268	396	1.664	1.739	569	2.308	2.018	707	2.725	2.254	830	3.084	2.624	969	3.593
Undervisningsmidler	365	96	461	371	117	488	377	139	516	530	221	751	566	237	803
Andre tilskudsberettigende udgifter	236	74	310	220	88	308	250	102	352	308	148	456	527	248	775
Tilskudsberettigende udgifter i alt	13.104	4.989	18.093	18.143	7.866	26.009	21.021	9.616	30.637	23.488	11.158	34.646	28.542	13.678	42.220
Ikke-tilskudsberettigende udgifter			3.581			4.939			5.640			4.917			5.827
Udgifter i alt			21.674			30.948			36.277			39.563			48.047
Versurposter andrager			1.500			1.800			2.000			2.300			2.700

1) Statstilskuddet reguleret for de enkelte finansår.
2) Heraf tilskud fra kommuner 1 281, 1 683, 1 986, 1 745 og 1 850 for de pågældende finansår.
3) Herunder refusion af skolepenge m. v. fra efteråret 1961.

Bilag 5.

Oversigt over samlede udgifter og indtægter i skoleårene 1957-58, 1958-59, 1960-61 og 1962-63 ved handelsskolernes undervisning til handelseksamen, højere handelseksamen og/eller statskontrollerede prøver.

(Oplysninger indhentet af udvalget).

Udgifter (1.000 kr.)	(26 skoler) 1957-58	(27 skoler) 1958-59	(31 skoler) 1960-61	(36 skoler) 1962-63
Lokaleudgifter	667	683	760	988
Lærerlønninger	2.060	2.704	3.791	7.481
Administration	251	303	398	687
Undervisningsmidler	65	56	84	126
Andre tilskudsberettigende udgifter	76	80	104	139
Ikke-tilskudsberettigende udgifter	360	365	536	719
Udgifter i alt	3.479	4.191	5.673	10.140
Indtægter (1.000 kr.)				
Tilskud fra staten*)	1.907	2.312	3.306	6.091
Andre offentlige tilskud	354	447	514	810
Andre tilskud	61	57	68	28
Skolepenge m. m.	1.165	1.304	1.587	2.178
Andre indtægter	26	36	59	67
Indtægter i alt	3.513	4.156	5.534	9.174
Over/underskud	+ 34	÷ 35	÷ 139	÷ 966

*) incl. tilskud af rådighedssum.

Forslag

tu

Lov om godkendelse af handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler og tilskud m. v. til disse skoler.

Kap. I.

Godkendelse.

§ 1. Undervisningsministeren kan godkende handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler til at meddele undervisning, der henhører under de pågældende skoleområder.

Stk. 2. Godkendelse i medfør af § 1 kan kun meddeles, såfremt der på den pågældende skole skønnes at være tilvejebragt grundlag for en forsvarlig undervisning, herunder kvalificerede lærerkræfter, samt fornødne lokaler og udstyr.

§ 2. Skolerne er pligtige at følge de bestemmelser om adgangsbetingelser, uddannelseskrav til lærere, undervisningsplaner og eksamensordninger og andre forhold vedrørende undervisningen, som måtte blive udfærdiget af undervisningsministeren.

§ 3. Undervisningsministeren kan tilbagekalde en meddelt godkendelse, såfremt den i § 1, stk. 2, anførte betingelse eller andre vilkår for godkendelsen ikke længere er opfyldt, eller hvis skolen tilsidesætter de i § 2 omhandlede bestemmelser.

Kap. **II.**

Tilskud til driften m.v.

§ 4. Skoler, godkendt i henhold til § 1 er berettiget til at oppebære driftstilskud af statskassen, såfremt

a. der efter undervisningsministerens skøn er tilstrækkeligt behov for vedkommende undervisning,
b. skolen er organiseret som en selvejende institution på et betryggende økonomisk grundlag,
c. skolens vedtægter, der skal sikre de tilskudsgivende myndigheders repræsentation i skolens ledelse, er godkendt af undervisningsministeren.

Stk. 2. Skolerne er pligtige at følge de af undervisningsministeren fastsatte bestemmelser om driften og de økonomiske og organisatoriske forhold, herunder bestemmelser om aflønning af ledere, lærere og andet personale.

§ 5. Driftstilskud til lærlingeundervisning ydes fra staten med indtil 60 pct. af de med undervisningen forbundne udgifter, jfr. § 8, og fra kommunerne med 40 pct. af statens tilskud. Udgifterne ved kommunernes tilskud fordeles efter nærmere af undervisningsministeren efter forhandling med indenrigsministeren fastsatte regler.

Stk. 2. Til særlig bekostelig lærlingeundervisning kan der ydes supplerende driftstilskud fra staten. Nærmere regler herom fastsættes af undervisningsministeren.

§ 6. Driftstilskud til anden undervisning, der afsluttes med en statskontrolleret prøve eller eksamen, fastsættes, såfremt skolen er en selvejende institution, således, at de med undervisningen forbundne udgifter, jfr. § 8, dækkes fuldt ud af staten.

Stk. 2. Såfremt skolen ikke er en selvejende institution, yder staten driftstilskud til den i stk. 1 nævnte undervisning med 84 pct. af de med undervisningen forbundne udgifter.

Stk. 3. Statens driftstilskud til anden end den i stk. 1 og den i § 5 omhandlede undervisning ydes med 84 pct. af de med undervisningen forbundne udgifter.

§ 7. Ydelse af driftstilskud i medfør af §§ 5 og 6 kan gøres betinget af, at skolen har et af undervisningsministeren fastsat antal elever pr. klasse. For år, i hvilke skolen har et mindre gennemsnitligt antal elever pr. klasse end fastsat af undervisningsministeren, kan driftstilskuddet til de tilskudsberettigende udgifter til lærerlønninger, der er forbundet med den pågældende undervisning, nedsættes efter forholdet mellem gennemsnitselevtallet og det af undervisningsministeren fastsatte elevtal.

§ 8. Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler for, hvilke udgifter og indtægter der kan medtages ved beregningen af driftstilskuddet.

§ 9. Undervisningsministeren kan tilbageholde driftstilskuddet eller eventuelt lade dette bortfalde, såfremt de i medfør af § 4, stk. 2, eller § 8 fastsatte bestemmelser ikke er overholdt.

§ 10. Statskassen kan yde tilskud til dækning af

a. udgifter ved uddannelse af lærere på kursus efter nærmere af undervisningsministeren fastsatte regler,
b. udgifter til udarbejdelse af læremidler samt til pædagogisk forsøgsvirksomhed godkendt af undervisningsministeren med henblik på udvikling af undervisning,
c. udgifter til lærlinges befordring i forbindelse med deltagelse i lærlingeundervisning.

Stk. 2. Undervisningsministeren kan bestemme, at også andre elever end lærlinge kan få tilskud som anført under stk. 1, c.

§ 11. Statskassen kan efter undervisningsministerens bestemmelse yde driftstilskud til skolehjem, såfremt

a. skolehjemmet drives af en selvejende institution,
b. skolehjemmet er bolig for elever fra tilskudsberettigede lærlingeskoler.

Stk. 2. Undervisningsministeren kan bestemme, at der ydes driftstilskud til skolehjem, der er bolig for andre elever fra tilskudsberettigede skoler end lærlinge.

Stk. 3. Driftstilskud til skolehjem ydes med forskellen mellem skolehjemmets udgifter og indtægter efter nærmere af undervisningsministeren fastsatte regler. Bestemmelsen i § 8 finder tilsvarende anvendelse.

§ 12. Regler om tilskud i medfør af § 5, stk. 2, § 8, § 10 og § 11 udfærdiges af undervisningsministeren efter forhandling med finansministeren og godkendelse af finansudvalget.

Kap. III.

Lån og tilskud til anlæg.

§ 13. Til de i henhold til § 4 tilskudsberettigede skoler kan der af statskassen ydes rente- og afdragsfrie lån til opførelse, til- og ombygninger eller køb af bygninger med indtil $^5/_6$ af bygningernes opførelsesværdi eller købesum.

Stk. 2. Såfremt skolen er en selvejende institution, yder kommunerne tilskud på indtil $^1/_6$ af opførelsesværdien eller købesummen efter nærmere af undervisningsministeren efter forhandling med indenrigsministeren fastsatte regler.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse ved opførelse, til- og ombygninger eller køb af bygninger til de i § 11 omhandlede skolehjem.

§ 14. Til skoler, der er tilskudsberettigede i medfør af § 4, kan der af statskassen ydes rente- og afdragsfrie lån til hel eller delvis dækning af udgifterne i forbindelse med sådanne til- og ombygninger og forbedringer, som ikke væsentligt forøger den pågældende bygnings værdi, eller til indretning af lejede lokaler.

Stk. 2. Såfremt skolen er en selvejende institution, kan udgifterne til disse foranstaltninger dækkes fuldt ud og ydes som tilskud. Er skolen ikke en selvejende institution, kan lånet højst andrage 75 pct. af udgifterne.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 2, 1. pkt., finder tilsvarende anvendelse på de i § 11 omhandlede skolehjem.

§ 15. Til anskaffelse af udstyr og inventar kan der af statskassen ydes skoler, der er tilskudsberettigede i medfør af § 4, rente- og afdragsfrie lån på indtil 75 pct. af udgifterne. Lånene nedskrives over en årrække uden kontant modydelse.

Stk. 2. Udstyr og inventar til brug ved anden undervisning end lærlingeundervisning samt inventar til brug ved lærlingeundervisning kan, såfremt skolen er en selvejende institution, stilles til rådighed af staten.

Stk. 3. Til udstyr til lærlingeundervisning kan der som tilskud af statskassen ydes 85 pct. af udgifterne.

Stk. 4. Staten stiller udstyr og inventar til rådighed for tilskudsberettigede skolehjem.

§ 16. Nærmere regler om ydelse af lån, tilskud m.v. i henhold til §§ 13-15 fastsættes af undervisningsministeren efter forhandling med finansministeren og godkendelse af finansudvalget.

Kap. IV.

Straffebestemmelser og ikrafttrædelsesbestemmelser.

§ 17. Den, der uden at have opnået godkendelse efter § 1 eller ret til betegnelsen „statskontrolleret" i medfør af loven om ungdomsskoler og aftenskoler m.v., i annoncer, reklamer eller på lignende måde averterer med uddannelser, der fører til godkendte prøver eller eksaminer indenfor de af nærværende lov omfattede skoleområder, straffes med bøde.

Stk. 2. Er lovovertrædelsen begået af et aktieselskab, andelsselskab eller lignende, kan bødeansvar pålægges virksomheden som sådan.

§ 18. Loven træder i kraft . . . . . Tilskud og lån efter reglerne i kap. II og III kan ydes med virkning fra den 1. april 1964 efter nærmere af undervisningsministeren fastsatte bestemmelser.

Stk. 2. Skoler og institutioner, der i henhold til tidligere lovgivning er godkendt til at meddele den i § 1 nævnte undervisning, anses som godkendte også efter nærværende lov.

Stk. 3. Skoler, der er godkendt i medfør af stk. 2, og som har oppebåret driftstilskud i henhold til hidtil gældende lov, anses som. tilskudsberettigede også efter nærværende lov.

Stk. 4. Lov nr. 361 af 23. juni 1920 om handelsskoler §§ 6, 8, 9 og 10, lov nr. 197 af 7. juni 1958 om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter §§ 1, 11, 12, 13, 14 og 17 samt lov nr. 210 af 7. juni 1958 om eksaminer for skibsmaskinmestre m.m. § 15, stk. 1-3, samt §§ 16, 17 og 19 ophæves.

§ 19. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget.

Indledning.

Den udvikling, der i de senere år har fundet sted på handelsskoler, maskinmester- og maskinistskoler samt tekniske skoler, har medført en sådan forandring i skolernes arbejdsvilkår, at det må anses for påkrævet at søge tilvejebragt et nyt grundlag for skolernes virksomhed.

Den betydelige forøgelse af produktion og omsætning, som gennem en årrække har fundet sted inden for dansk erhvervsliv, har skabt et voksende behov for uddannelse af kvalificerede medarbejdere inden for handel, håndværk, industri og søfart. Dette har — i forbindelse bl.a. med befolkningens forbedrede levefod — medført en betydelig forøgelse af elevtilgangen til erhvervsskolerne, såvel til lærlingeuddannelserne som til de videregående uddannelser.

Lærlingelovens bestemmelser om etablering af

fagklasser, forskoler og anden værkstedsundervisning og om gennemførelse af dagundervisning inden 1. december 1964 samt de i de senere år iværksatte nye videregående uddannelser har afgørende ændret de forudsætninger, hvorpå skolernes økonomiske og organisatoriske struktur hidtil har hvilet.

Den stigende elevtilgang, den stedfindende omlægning og behovet for en ajourføring af undervisningen stiller stærkt øgede krav til skolerne, såvel med hensyn til udvidelse af de bestående og tilvejebringelse af nye skolebygninger, skolehjem og kollegier, anskaffelse og vedligeholdelse af undervisningsudstyr, maskiner og laboratorier, som med hensyn til forøgelse af skolernes lærerstab.

Den stigning i skolernes anlægs- og driftsudgifter, som har været resultat heraf, har været så betydelig, at de gældende bestemmelser for statens tilskud til drift og for lån til anlægsvirksomhed og anskaffelse af udstyr har vist sig utilstrækkelige. Nærværende lovforslag indeholder derfor forslag til ændring af de gældende regler for statens og kommunernes tilskud til de omhandlede skoler.

På baggrund af denne ændring af skolernes økonomiske vilkår og under hensyn til, at den enkelte skoles hidtil lokalt begrænsede område for elevrekruttering er undergivet en væsentlig udvidelse, at antallet af videregående kursus forøges, samt at der til stadighed må finde en ajourføring sted af undervisningen, er det anset for nødvendigt gennem udbygning af bestående organer på den ene side at sikre et fortsat snævert samarbejde mellem den enkelte skole og det lokale erhvervsliv og på den anden side at skabe mulighed for øget koordinering og langsigtet planlægning af skolernes virksomhed.

Kravet om en stadig levende tilpasning af skolernes undervisning til den tekniske og økonomiske udvikling inden for erhvervslivet nødvendiggør, at der åbnes mulighed for en hurtig og smidig ændring af undervisningsplaner, oprettelse af nye uddannelser og etablering af effektive kontaktled mellem skolerne, erhvervslivet og staten.

På grundlag af de hidtidige erfaringer vedrørende skolernes administration, der nu hviler på en række forskellige love, er det fundet ønskeligt at samle de økonomiske og organisatoriske bestemmelser for de omhandlede skoleformer i en enkelt lov. Såfremt forslaget gennemføres, vil der blive skabt lovmæssig baggrund for en forenkling af de for de omhandlede skoleformer gældende almindelige bestemmelser, tilskudsregler, regler for skolernes organisation m.v. og dermed for en mere hensigtsmæssig administration.

Da der ved lov nr. 146 af 25. april 1962 er givet særlige bestemmelser om teknika, og da der er nedsat et særligt udvalg til at fremkomme med forslag til ændring af handelshøjskolernes forhold, omfattes disse læreanstalter ikke af nærværende lovforslag, der heller ikke omfatter de teknologiske institutter, for hvilke der er givet særlige regler i lov nr. 207 af 16. juni 1962 om teknologiske institutter og konsulentvirksomhed. De til de teknologiske institutter henlagte tekniske uddannelser, som i undervisningsmæssig henseende er underlagt undervisningsministeriet, omfattes dog af bestemmelserne om godkendelse, tilsyn, undervisningspla-

Til §§ 1-3.

Undervisning i henhold til lov nr. 261 af 2. oktober 1956 om lærlingeforhold, lov nr. 361 af 23. juni 1920 om handelsskoler og lov nr. 210 af 7. juni 1958 om eksaminer for skibsmaskinmestre samt de i henhold til forskellige bekendtgørelser omhandlede tekniske uddannelser meddeles på handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler, der modtager tilskud gennem undervisningsministeriet. Endvidere finder der undervisning sted til en række tekniske uddannelser på de teknologiske institutter, der modtager tilskud gennem handelsministeriet. Bortset fra loven om eksaminer for skibsmaskinmestre og i et vist omfang loven om handelsskoler er der ikke i lovgivningen optaget nærmere bestemmelser om, hvilke eksaminer og prøver der er henlagt til skolerne. Undervisningsministeren er sindet at søge de uddannelser, der afsluttes med eksamen eller prøve ved skolerne, optaget i en lov, således at nye og varige uddannelser, der skal afsluttes med eksamen eller prøve, søges gennemført ved lov, samt søge hjemmel til at gennemføre kurser og sådan forsøgsundervisning, som udviklingen gør det ønskeligt at gennemføre inden for de erhverv, der søger faglig og teoretisk uddannelse ved de af loven omhandlede skoler.

Enkelte større virksomheder meddeler teoretisk lærlinge undervisning for handels- og kontorlærlinge samt undervisning til statskontrollerede prøver. Til sådanne virksomheders undervisning ydes der ikke tilskud fra staten, men skolerne er godkendt af undervisningsministeriet og undergivet statens tilsyn med undervisningen.

Det stigende behov for uddannelse af kvalificerede medarbejdere inden for erhvervslivet har iøvrigt medført interesse for at oprette private skoler (brevskoler). Det må anses for nødvendigt, at de skoler, der meddeler undervisning til prøver og eksaminer, der er henlagt til handelsskoler, tekniske

skoler samt maskinmester- og maskinistskoler, skal have godkendelse, og at de må underkaste sig den fornødne kontrol med selve undervisningen.

Om forbud mod annoncering m.v. med undervisning til de omhandlede uddannelser uden godkendelse henvises til forslagets § 17.

Til § 4.

Under hensyn til den stedfindende udvikling, hvorefter skolerne ikke i samme omfang som hidtil meddeler undervisning for et begrænset lokalt område, men modtager elever til en mere differentieret uddannelse fra et betydeligt større område, og til at skolernes økonomi således ikke i samme omfang som tidligere kan baseres på lokal støtte, er det hensigten ved oprettelse af nye skoler at kræve disse organiseret som selvejende institutioner. Man ønsker endvidere på denne måde at sikre, at skolernes midler kun kan anvendes til det pågældende uddannelsesformål.

Der er ikke foreslået ændring af de bestående godkendte skolers organisationsformer, og disse skoler kan fortsat modtage statstilskud i overensstemmelse med de i loven fastsatte bestemmelser. For at oppebære fuld dækning af driftsudgifterne fra staten til anden undervisning end lærlingeundervisning skal skolerne dog drives som selvejende institutioner, jfr. § 6.

Efter den foreslåede forhøjelse af de offentlige tilskud vil det være rimeligt, at kommunerne og/eller staten repræsenteres i skolernes ledelse.

Til § 5.

Da lærlingeloven fastsætter, at enhver læremester skal holde lærlingen til at deltage i den for faget godkendte undervisning i en anerkendt faglig skole og forudsætter, at sådanne skoler er etableret, indtager lærlingeskoler og lærlingeskoleafdelinger en særlig stilling i uddannelsessystemet. Da endvidere lærlingeloven bestemmer, at læremestrene skal afholde skolepenge og rekvisitpenge, må man til sikring af den fornødne interesse for lærlingeuddannelsen have for øje, at læremestrenes økonomiske forpligtelser holdes på et rimeligt niveau, og søge at sikre, at disse udgifter bliver så ensartede som muligt, uanset til hvilken skole læremesteren efter gennemførelsen af centraliseringen skal sende lærlingen, og således at alene den af de enkelte fag godkendte undervisnings varighed og indhold kan begrunde væsentlige forskelle i skolepengenes størrelse.

De ændringer i undervisningens indhold og omfang, som forventes gennemført for handelsskoler, og som vil medføre betydelige forøgelser af omkostningerne ved. disse skoler, gør det — af hensyn til mestrenes økonomiske forpligtelser — nødvendigt, at den offentlige støtte forøges.

Efterhånden som den nye uddannelse og dagskoleundervisningen gennemføres, foreslås handelsskolernes tilskud forhøjet med et tilskud fra kommunerne på 40 pct. af statens tilskud (48 pct.), idet foretagne beregninger viser, at et samlet tilskud af denne størrelse skulle kunne dække de forøgede udgifter. Da det må antages, at udgifterne senere vil blive forøget og nødvendiggøre større offentlige tilskud stilles der forslag om, at der skabes hjemmel for, at der til lærlingeskolerne af statskassen kan ydes indtil 60 pct. af de tilskudsberettigende udgifter, hvortil kommer fornævnte kommunale tilskud på 40 pct. af statstilskuddet.

Da driftsudgifterne ved handelsskolerne må forventes at stige i et sådant omfang, at en forhøjelse af statens tilskud udover de 48 pct. må anses for påkrævet, vil forslag herom til sin tid forinden forelæggelse for folketingets finansudvalg blive forhandlet med. de kommunale organisationer.

Det er endvidere foreslået, at den for tekniske skolers lærlingeafdelinger efter aftale fastsatte kommunale tilskudsordning lovfæstes, og at tilskuddet fra 30 pct. forhøjes til 40 pct. af statens tilskud.

Regler for ydelse af kommunale tilskud fastsættes efter nærmere af undervisningsministeren efter forhandling med indenrigsministeren fastsatte retningslinier, og det forudsættes, at tilskuddene ydes af amtsskolefondene for de lærlinge, der er hjemmehørende inden for fondens område, dog under hensyntagen til de særlige forhold, der gør sig gældende for hovedstadsområdet.

Under henvisning til det ovenfor anførte vedrørende den tilsigtede ligestilling af læremestre med hensyn til skolepenges størrelse er det foreslået, at tilskudsordningen bliver den samme uanset skolernes forskellige organisationsforhold.

For handelsskolernes vedkommende foreslås, at det kommunale tilskud ydes, efterhånden som den nye lærlingeuddannelse gennemføres som dagundervisning, således at de ændrede tilskudsprocenter træder i kraft for disse skolers lærlingeafdelinger fra begyndelsen af det år, hvori omlægningen foretages, og i det omfang, omlægningen gennemføres.

I henhold til lærlingelovens § 31 åbnes der mulighed for at gøre visse principielle fravigelser fra mesterlæren som den hidtil praktiserede oplæringsform. Herved er der — specielt med henblik på håndværk og industri — tænkt på eventuel etablering af værkstedsskoler, hvor hele den praktiske oplæring eller dele heraf kan foregå jævnsides med

meddelelse af den teoretiske undervisning. For elever ved sådanne skoler vil der ikke nødvendigvis blive tale om oprettelse af lærekontrakt, men det vil være rimeligt, at der ydes kommunetilskud efter de for anden lærlingeundervisning fastsatte regler.

Dernæst er der i lærlingelovens § 1, stk. 7 a, indeholdt hjemmel for undervisningsministeren til at tillade afvigelse fra lærlingeloven for uddannelse, der sker med henblik på forberedelse til eller supplering af skole- eller højskoleophold. Denne bestemmelse ventes at blive af betydning for unge, der ønsker at uddanne sig til ingeniører eller teknikere henholdsvis på teknika eller på de tekniske skoler, idet der for sådanne unge bør være mulighed for en afkortning af den faktiske oplæringstid ved gennemgang af særlige kursus på tekniske skoler med værkstedsundervisning, eventuelt kombineret med praktiktid i virksomhederne. Også for sådan undervisning bør der ydes kommunetilskud efter de sædvanlige regler.

Bekendtgørelsen om driftstilskud til tekniske skoler m. v. indeholder i § 6, stk. 2, hjemmel til at yde supplerende driftstilskud til værkstedsundervisning og anden bekostelig undervisning. En tilsvarende bestemmelse er optaget i loven og bør finde anvendelse for ovennævnte værkstedsundervisning, således at der efter forhandling med finansministeren og godkendelse af finansudvalget kan ydes supplerende statstilskud.

Det forudsættes endvidere, at bestemmelsen kan finde anvendelse, hvor lærlinges uddannelse på værkstedsskoler (eller faglige skoler) er af betydelig varighed, samt hvor udgifterne til lærlingeundervisningen som følge af udstyrs kostbarhed eller foreskrevne godkendte lave elevtal pr. klasse er særlig store.

Den grunduddannelse af lærlinge, der finder sted på de tekniske skoler, vil fortsat være tilskudsberettiget og undergivet tilsyn.

For statskassen vil den foreslåede ordning for driftstilskud til lærlingeskolerne ikke medføre merudgifter for finansåret 1964-65. Gennemførelse af en ny lærlingeuddannelse for handels- og kontorfaget vil antagelig medføre merudgifter på ikke over 1 mill. kr. For kommunerne vil den foreslåede driftstilskudsordning for finansåret 1964-65 medføre merudgifter på ca. 3 mill. kr. for de tekniske skoler, hvortil kommer ca. 1 mill. kr. i forbindelse med påbegyndelse af den nævnte nye lærlingeuddannelse. Gennemførelsen af denne uddannelse vil øge statens og kommunernes tilskud i de kommende år, og merudgifterne vil, når uddannelsen er fuldt gennemført, beløbe sig til henholdsvis ca. 9 og ca. 8 mill. kr., beregnet på grundlag af budgettallene for finansåret 1964-65.

De nærmere regler om tilskud til driften af godkendte handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler samt regler om statsstøtte til byggearbejder og udstyr vil blive optaget i bekendtgørelser.

Lønninger og øvrige ansættelsesvilkår for lærere og det administrative personale vil blive fastsat i en særlig bekendtgørelse efter forhandling med repræsentanter for skolerne og de forhandlingsberettigede organisationer. Man forudsætter herved, at de vilkår, der fastsættes, herunder med hensyn til personalets retsstilling, vil være gældende for personalet ved samtlige skoler.

I det omfang, den enkelte skole meddeler både lærlingeundervisning og videregående undervisning, vil det være nødvendigt at gennemføre en regnskabsmæssig adskillelse mellem skoleafdelingerne.

Det forudsættes, at de nuværende tilskud til tekniske skoler fra amtsskolefondene på ca. 400.000 kr., hvoraf staten refunderer halvdelen, bortfalder.

Til § 6.

Stigende elevtilgang, etablering af nye uddannelser i forbindelse med de gennem de senere år stedfundne almindelige prisforhøjelser og stigninger i lærerlønninger har medført, at skoleafdelinger med andre uddannelser end lærlingeundervisningen har stigende underskud, som for en række skoler delvis er dækket af et på lærlingeafdelingerne — bl.a. ved forhøjelse af læremestrenes skolepenge — fremskaffet overskud. Statens refusion af elevernes skolepenge m.v., der var fastsat i 1961, medførte ingen forbedring af disse skoleafdelingers økonomi, idet skolepenge for mange uddannelser ikke var omkostningsregulerede i en lang årrække og ikke er forhøjet siden statens overtagelse af udgifterne.

Det har været nødvendigt at søge gennemført ekstraordinære statstilskud for at skolerne fortsat kan drives, og finansudvalget har tiltrådt, at der til forskudsvis udbetaling til disse skoler og handelshøjskolerne i 1963-64 stilles 8 mill. kr. til rådighed, samt at undervisningsministeren giver tilsagn om, at skolernes akkumulerede underskud opgjort efter visse nærmere fastsatte retningslinier — for tiden indtil 31. marts 1963 vil kunne dækkes, hvorfor undervisningsministeriet til dækning af det samlede underskud, der er anslået til ca. 14 mill. kr., for finansåret 1964-65 har søgt en yderligere bevilling på 6 mill. kr.

Det kan ikke forventes, at de underskud, der stort set fremkommer som forskellen mellem sko-

lernes indtægter i form af ordinært statstilskud og skolepengerefusion og skolernes driftsudgifter, kan dækkes ved frivillige bidrag, og man har for at sikre uddannelsernes gennemførelse og fortsatte udbygning, anset det for nødvendigt at foreslå tilskud til denne undervisning forhøjet.

Efter de foreliggende oplysninger vil det ikke være muligt at fremskaffe tilskud af betydning fra privat side, og det er derfor foreslået, at staten afholder samtlige de med undervisningen forbundne tilskudsberettigende udgifter i de tilfælde, hvor undervisningen afsluttes med en statskontrolleret prøve eller eksamen. En forudsætning for ydelse af dette tilskud er, at skolerne organiseres som selvejende institutioner.

Denne tilskudsordning svarer i princippet til den for teknika ved lov nr. 146 af 25. april 1962 gennemførte ordning.

For skoler, der ikke måtte ønske at overgå som selvejende institutioner, men som vil søge at skaffe midler fra anden side, foreslås, at statens tilskud fastsættes til samme samlede offentlige tilskud som for lærlingeskolerne d.v.s. til 84 pct. af de tilskudsberettigende udgifter.

I en længere årrække har der især på de tekniske skoler været gennemført forskellige uddannelser, for hvilke undervisningsplaner m.v. ikke foreligger i en af ministeriet godkendt bekendtgørelse, og hvor uddannelsen således afsluttes med en eksamen, der ikke er statskontrolleret. Spørgsmålet om godkendelse af undervisningsplaner er taget op til behandling, men indtil en sådan gennemgang er afsluttet, finder man ikke grundlag til at foreslå, at disse uddannelser, for hvilke der opkræves skolepenge, i de tilfælde, hvor de pågældende skoler er selvejende, forhøjes til 100 pct. af de tilskudsberettigende udgifter, men foreslår, at tilskudsprocenten fastsættes til 84.

En forhøjelse af tilskudsprocenten til udover 84 vil næppe heller være fuldt påkrævet for en række kortere kursus, der gennemføres på skolerne med henblik på en yderligere faglig dygtiggørelse, idet de hermed forbundne udgifter i et vist omfang fortsat må kunne påregnes afholdt af arbejdsgivere eller organisationerne.

De med gennemførelse af den foreslåede ordning for statstilskud til anden undervisning forbundne merudgifter vil på grundlag af skolernes budgetter for finansåret 1964-65 kunne anslås til ca. 10 mill. kr.

Det forudsættes, at den på de årlige finanslove optagne rådighedssum på 6 pct. af handelsskolernes tilskudsberettigende udgifter bortfalder.

Til § 7.

Det må være en forudsætning for at yde tilskud af den foreslåede størrelse, at der er et passende antal elever pr. klasse i skolerne. I tilfælde, hvor antallet af elever i en skole er lavt, og skolen alligevel vil opretholde eller påbegynde en undervisning, forekommer det rimeligt, at der bliver adgang til at nedsætte statens tilskud.

Til § 10.

Bestemmelsen om tilskud til dækning af udgifter ved uddannelse af lærere og til lærlinges befordring svarer til bestemmelserne i § 13 i den nuværende lov om tekniske skoler.

Vedrørende uddannelsen af lærere bemærkes, at overgangen til dagundervisning for lærlinge og de i øvrigt forestående ændringer af handels- og kontoruddannelserne, udbygning af de tekniske skolers uddannelse samt maskinmester- og maskinistuddannelsen, gør det nødvendigt, at der tilknyttes undervisningen et betydeligt antal heltidsbeskæftigede lærere, der i vidt omfang må rekrutteres fra de erhverv, hvis uddannelser undervisningen skal tilgodese. Det er påkrævet, at der gives de nye lærere en grundlæggende pædagogisk uddannelse, at alle lærere, der er tilnyttet skolerne, får en omfattende instruktion i de nye undervisningsplaner, samt at lærerne gennem efterfølgende årlige pædagogiske og faglige kursus får lejlighed til at ajourføre deres uddannelse. De nævnte hensyn vil medføre, at det bliver nødvendigt at foretage en udbygning af uddannelsen af lærere til de omhandlede skoler.

Bestemmelsen i § 10, pkt. a, forudsættes også at give mulighed for at gennemføre kortere instruktionskursus m.v. for skolernes forstandere, lærere og administrative personale.

Af hensyn til en forsvarlig gennemførelse såvel af den ændrede lærlingeundervisning som af de nye videregående uddannelser vil det være påkrævet, at der udarbejdes nye lærebøger i overensstemmelse med de nye undervisningsplaner. For nogle store lærefag er der på foranledning af de faglige udvalg tilvejebragt en del tilfredsstillende lærebøger. Det har derimod vist sig vanskeligt at få fremskaffet egnede læremidler for en række fag og brancher.

De videregående uddannelsers behov for lærebøger tilfredsstilles i vidt omfang af det lærebogsmateriale, der udkommer på private forlag, men inden for enkelte nye erhvervsuddannelser samt i undervisningsfag af mere speciel karakter har det, bl. a. på grund af de små oplagstal for sådanne lærebøger, ikke været muligt at få tilvejebragt det for undervisningen egnede undervisningsmateriale.

Det må derfor anses for ønskeligt, at undervisningsministeriet sættes i stand til at træffe foranstaltninger til udarbejdelse af lærebøger i sådanne tilfælde, hvor det af hensyn til undervisningens gennemførelse er påkrævet, at der tilvejebringes lærebøger, som ellers ikke kan forventes at blive udgivet.

På grundlag af de erfaringer, der er indvundet i forbindelse med iværksættelse af de i de senere år gennemførte nye erhvervsuddannelser, vil det af hensyn til uddannelsens stadige udvikling være ønskeligt, at der kan foretages undervisningsforsøg med henblik på bedømmelse af, hvorledes nye undervisningsplaner bør udformes, hvilke ændringer der bør foretages i bestående planer for undervisningen, samt hvilke læremidler og hvilket undervisningsudstyr der bør anvendes i undervisningen.

Bestemmelser om godtgørelse af udgifter til lærlinges befordring i forbindelse med deltagelse i undervisningen ved tekniske skoler og fagskoler er optaget i bekendtgørelse nr. 223 af 24. august 1957 og for handelslærlinges vedkommende i bekendtgørelse nr. 16 af 29. januar 1958.

Til § 11.

Bestemmelser om statstilskud til delvis dækning af udgifter til håndværkslærlinges ophold på centralskoler med skolehjem og kollegier er givet i bekendtgørelse nr. 224 af 24. august 1957.

Medens disse tilskud nu ydes til lærlingene, har man på grundlag af de erfaringer, som er indvundet, fundet det mest hensigtsmæssigt at give tilskud direkte til skolerne, hvorved der vil kunne indvindes besparelser i administrationen af ordningen.

For handelslærlinges vedkommende forudsættes det, at undervisningen centraliseres i et vist omfang, og at lærlinge fra tyndt befolkede områder henvises til centralskoler med skolehjem, samt at en del undervisning, der forudsætter anvendelse af særlig bekostelige maskiner, for lærlinge fra områder uden for de største byer ligeledes henlægges til skoler med skolehjem.

Det er derfor anset for nødvendigt, at de hidtil gældende regler, således som de nu er udformet, også kommer til at gælde for handelsskolerne.

Da den endelige gennemførelse af centraliseringen af lærlingeundervisningen forudsætter tilstedeværelsen af skolehjem i et antal af ca. 25, og bestemmelserne om disse skolehjem således får en væsentlig betydning, har man optaget betingelserne og reglerne for ydelse af drifttilskud i loven.

Det er efter forslaget en forudsætning for ydelse af statstilskud til skolehjem, at disse er etableret som selvejende institutioner, eller såfremt de organisatorisk er knyttet til en centralskole, at denne skole er organiseret som en selvejende institution.

Til § 13.

I henhold til de gældende regler for ydelse af lån til tekniske skoler, handelsskoler og maskinmester - og maskinistskoler kan der til opførelse af nybygninger samt til køb og ombygning af bygninger ydes 4 pct. rentebærende, afdragsfrie statslån med beløb på indtil 50 pct. af opførelsesværdien næst efter størst mulige offentlige lån, medens skolerne selv skal tilvejebringe et beløb på mindst $16^2/_8$ pct., dog således at det under særlige omstændigheder kan tillades, at dette beløb delvis sikres ved efterstående pant i ejendommen.

Den centraliserede omlægning af lærlingeundervisningen og optagelse af nye uddannelser på skolerne i forbindelse med den stærkt øgede elevtilgang nødvendiggør en omfattende udbygning af en række bestående skoler og opførelse af et antal nye skoler for såvel lærlinge som for anden undervisning. Det har vist sig vanskeligt for visse skoler at skaffe den nødvendige egenkapital, og i enkelte tilfælde har man måttet tillade, at skolernes egenkapital helt eller delvis fremskaffes ved lån. I en række tilfælde har det dog været muligt at tilvejebringe egenkapitalen ved egne midler, herunder fra byggefonds eller midler hidrørende fra salg eller pantsætning af skolernes bygninger, men navnlig ved kommunernes bistand i form af tilskud eller byggegrunde, der er stillet vederlagsfrit til rådighed.

På grundlag af de hidtidige erfaringer er det fundet ønskeligt, at den almindelige praksis, hvorefter tilvejebringelsen af nye skolebygninger sker i et lokalt økonomisk samvirke mellem skolerne og kommunerne, søges bevaret, således at skolerne sammen med kommunerne fortsat tilvejebringer $16^2/_3$ pct. af opførelsesværdien.

Det er fundet ønskeligt og derfor foreslået, at bestemmelserne om kommunernes økonomiske medvirken optages i loven, dog alene for de tilfælde, hvor skolerne drives som selvejende institutioner.

Regler for kommunernes tilskud fastsættes efter nærmere forhandling mellem undervisningsministeren og indenrigsministeren. Det forudsættes, at kommunenies støtte i de tilfælde, hvor skolen er beliggende i et mindre bysamfund, ydes gennem amtskommunerne. Det forudsættes, at tilvejebringelsen af egenkapitalen på $16^2/_3$ pct. af opførelsesværdien sker i et samvirke mellem skoler og kommuner, således at skolerne til hel eller delvis dækning af egenkapitalen anvender byggefonds, salgssummer for tidligere skolebygninger m. v., samt at værdien af grunde, der af kommunerne veder-

lagsfrit stilles til skolernes rådighed efter nærmere fastsatte regler, indgår ved fastsættelse af egenkapitalen.

Skolehjem for lærlinge knytter sig normalt til vedkommende centralskole eller er en del deraf. Under hensyn hertil har man anset det for nødvendigt, at bestemmelser om disse skolehjem omfattes af nærværende lovforslag. I betragtning af den interesse, kommunerne har vist ved placering af sådanne skolehjem, har man foreslået, at kommunerne på samme måde som ved opførelse af nye skolebygninger deltager i finansieringen af skolehjem, der efter lovforslaget forudsættes at være selvejende institutioner eller knyttet til skoler, der er organiserede som sådanne.

En i 1963 udarbejdet oversigt viser, at behovet for nybyggeri til de omhandlede skoler beløber sig til en samlet opførelsesværdi på ca. 600 mill. kr., hvoraf ca. 100 mill. kr. til skolehjem.

Kommunernes årlige udgift til dette byggeri, der som anført kan andrage indtil $16^2/_3$ pct. af opførelsesværdien, kan vanskeligt beregnes, da man ikke kan forudberegne de indskud, der vil kunne ydes af skolerne ved byggefonds, salg af skolebygninger m. v., ligesom en del af de skoler, der har byggeplaner, ikke er selvejende institutioner.

For finansåret 1964/65 anslås den samlede byggesum til de heromhandlede skoler at ville andrage ca. 33 mill. kr. og for finansåret 1965-66 ca. 40 mill. kr.

Under hensyn til, at staten efter lovforslaget dækker samtlige tilskudsberettigende udgifter ved videregående undervisning samt ved lærlingeuddannelsen sammen med kommunerne en væsentlig del af disse udgifter, har man også for at skabe administrative lettelser fundet det hensigtsmæssigt at foreslå, at lånene gøres rentefrie. Forslag om at ældre statslån bliver rentefrie vil blive søgt optaget på finansloven eller tillægbevillingsloven.

I henhold til de gældende bestemmelser kan der til hjælp til opførelse af tilbygninger samt større ombygninger eller til forbedringer, såfremt disse foranstaltninger medfører en væsentlig forøgelse af den pågældende bygnings værdi, på visse nærmere angivne vilkår ydes 4 pct. rentebærende, afdragsfrie lån på indtil 75 pct. af udgifterne.

Denne bestemmelse har kun været anvendt i enkelte tilfælde, og med hjemmel i loven vil der blive udarbejdet en bekendtgørelse, hvori en bestemmelse svarende til den nugældende vil blive optaget, idet dog lånene gøres rentefrie.

Til mindre ombygninger eller forbedringer, der ikke medfører nogen væsentlig forbedring af den pågældende bygnings værdi, kan der efter de nugældende regler ydes 4 pct. rentebærende, afdragsfrie lån på indtil 75 pct. af udgifterne. Til indretning af lokaler i offentlige bygninger samt indretning af lejede lokaler til undervisningsbrug ydes rente- og afdragsfrie lån af samme størrelse. Lån til disse foranstaltninger nedskrives over et antal år uden modsvarende kontantydelse.

Man har fundet det administrativt hensigtsmæssigt at yde denne støtte som tilskud for de selvejende skolers vedkommende, og at der ydes fuld dækning af udgifterne til sådanne skoler. For de øvrige skoler foreslås den hidtil gældende ordning opretholdt, men uden adgang til nedskrivning af lånene. Det foreslås, at lånene bliver rentefrie.

Det er fundet hensigtsmæssigt, at disse regler tillige omfatter skolehjem.

Det må efter indvundne erfaringer anses for nødvendigt, at der tilvejebringes hjemmel til at yde lån til indskud m. v. i forbindelse med leje af lokaler.

De med disse foranstaltninger forbundne udgifter vil i finansåret 1963-64 andrage ca. 1,5 mill. kr., og på dette grundlag vil statens merudgifter andrage 0,5 mill. kr. Det bemærkes dog, at udgifter til indretning af lejede lokaler, der udgør den største del af ovennævnte udgifter, vil nedsættes i takt med den ønskede udbygning af skolerne.

Til § 15.

Til anskaffelse af undervisningsudstyr til klasser, værksteder og laboratorier samt inventar, der ikke i forbindelse med låneandragender indgår i bygningers opførelsesværdi, kan der efter de nugældende regler ydes indtil 75 pct. rente- og afdragsfrie lån, der nedskrives over et antal år uden kontant modydelse.

Erfaringerne har vist, at skolerne sjældent har mulighed for at opnå støtte fra anden side til anskaffelse af inventar. For så vidt angår udstyr til lærlingeundervisning, har tilvejebringelsen af de 25 pct., der ikke dækkes af statens lån, ligeledes i en række tilfælde været forbundet med vanskeligheder.

For at sikre den forsvarlige gennemførelse af undervisningen har man fundet det nødvendigt, at der ydes større støtte til disse anskaffelser og foreslår, at inventar, der ikke indgår under de i § 13 nævnte opførelsesudgifter, samt udstyr til andre uddannelser end lærlingeuddannelsen, anskaffes af staten og stilles til rådighed for skolerne, når disse er organiserede som selvejende institutioner. På samme måde foreslås inventar og udstyr stillet til rådighed for skolehjem for lærlinge i de tilfælde, hvor de ikke indgår under de i § 13 nævnte andragender.

For lærlingeundervisningens vedkommende har man fundet det ønskeligt at forhøje statens støtte til udstyr til 85 pct., og således at støtten ydes som tilskud.

På grundlag af de om anskaffelser i indeværende finansår optagne bevillinger til disse foranstaltninger kan det anslås, at statens merudgifter vil andrage ca. 1 mill. kr.

Til § 17.

Der henvises til bemærkningerne til §§ 1-3.

Til § 18.

De nuværende økonomiske forhold for de skoler, der meddeler anden undervisning end lærlingeundervisning, nødvendiggør gennemførelsen af et **højere** tilskud, såfremt skolerne skal kunne drives uden betydelige underskud.

Det foreslås derfor, at tilskuds- og låneregler i kapitel II og III kan finde anvendelse fra 1. april **1964.**

For lærlingeundervisningens vedkommende er dagskoleundervisningen ikke gennemført alle steder, ligesom de nye uddannelsesplaner for handelsskoler, der medfører længere skoletid, antagelig først vil blive gennemført ved nogle skoler på et senere tidspunkt.

Det er hensigten at udbetale de foreslåede kommunale tilskud til handelslærlingeskoler, når og i det omfang de har gennemført såvel dagundervisning som de nye undervisningsplaner. Indtil disse skoler har gennemført den nye undervisning, vil de alene modtage statstilskud.

Til § 19.

Efter § 7 i den færøske hjemmestyrelov skal der forhandles med hjemmestyret inden lovens eventuelle ikraftsættelse for Færøerne.